

ROMANOVODI

ROMSKÁ DUŠE

11/2013

CENA VÝTISKU: 20 Kč
ROČNÍK XI

anti-racism
společensky nebezpečný

KRÁSNÝCH
PRODAVACÍ
ČEKŮ

CIKÁN MĚ ZASE
LOBEHL
PROSTĚ NEJLEPŠÍ TRENER

What are you staring at?" This is part of a new tolerance de
features non-whites as positive role models such as firef

PROČ SOUDIT PŘEDČASNĚ?
TISÍCE ROMŮ NARAČKA NEDŮ
KŮCHÁ JIM SPÁNÍ ZŠ, MAT P

UČITEM
CIKÁNI

CIKÁNI
TE
PR
D

NEJSOU TEN BÍLÉ PLETI

CIKÁNI NEMŮŽOU
ZA VAŠE POSPA
ŽIVOTY.

antifa

LÍBÍ SE VÁM

MÓDNÍ TVORBA PAVLA BERKYHO?

LÍBÍ SE VÁM

ČINNOST OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ ROMEA?

MÁTE JEDINEČNOU MOŽNOST PODPOŘIT JEJICH VZÁJEMNOU SPOLUPRÁCI!

499 Kč

KUPTÉ SI TRIČKO, PODPOŘÍTE TÍM SDRUŽENÍ ROMEA.

AUTOREM NÁVRHŮ NA TATO TRIČKA JE NÁVRHÁŘ PAVEL BERKY,
DRŽITEL OCENĚNÍ TOP STYLE DESIGNER 2012.

MÓDNÍ NÁVRHÁŘ PAVEL BERKY, ZNÁMÁ FOTOGRAFKA BET ORTEN, REDAKCE FASHIONBOOK.CZ A ESHOP S MÓDOU ZOOT.CZ SE SPOJILI, ABY PODPOŘILI LEPŠÍ SOUŽITÍ ROMSKÝCH I NEROMSKÝCH OBČANŮ VE SPOLEČNOSTI – SKRZE MÓDU.

LET'S DOBRO.

WWW.FACEBOOK.COM/DOBRO.ZOOT

TRIČKA SI MŮŽETE KOUPIIT ZDE: WWW.ZOOT.CZ/DOBRO

ROMANOVODI

ROMSKÁ DUŠE

Chcete mít přehled o novinkách v politice, společnosti a kultuře?

ZAJÍMÁ VÁS MENŠINOVÁ TÉMATIKA?

Nespokojíte se s povrchní a manipulativní žurnalistikou, stojíte o ověřené zprávy a vyvážený pohled na palčivé společenské otázky?

PŘEDPLAŤTE SI ROMANO VOĐI!

Připravujeme pro Vás měsíčník se společensko-kulturním zaměřením, v pestrém a moderním vizuálním kabátě. Kromě aktuálních informací ze světa Romů nabízí čtenářům možnost získat hlubší vzhled do romské kultury, prostřednictvím rubrik zabývajících se historií, jazykem, literaturou a aktuálním politickým děním.

Časopis pravidelně přináší rozhovory, reportáže a profily výrazných osobností, fundované analýzy žhavých společenských témat, upoutávky a tipy na kulturní události, které není radno vynechat i přehledové studie, průřezy a ohlédnutí v čase.

Víte-li o vhodném stánku, knihovně, instituci, knihkupectví, kulturním centru či jiném veřejném prostoru, na jehož polici by Romano Voďi nemělo chybět, prosíme, kontaktujte redakci na e-mailu romea@romea.cz

Zároveň tímto vyzýváme potenciální zájemce o externí spolupráci – žurnalisty a fotografy – aby posílali své náměty a tipy na romea@romea.cz

www.romea.cz

facebook.com/sdruzeniromea

ROČNÍ PŘEDPLATNÉ: 180 Kč. UHRADIT JE MŮŽETE SLOŽENKOU ČI POMOCÍ FAKTURY.

Milí čtenáři,

toto číslo je tematicky věnované zčásti připomenutí významu listopadu 1989, zčásti pohledu na to, co vydobytá demokracie znamená pro některé z nás. S odstupem času pochopitelně opadla euforie prvních porevolučních měsíců, v kontextu současné doby, stavu korupce, politiky či ekonomické situace mnohých skupin obyvatel samozřejmě vyhřezávají i negativa a stinné stránky.

I přesto by někteří rozhodně neměnili a do dní ovládaných totalitou a nemožností prezentovat vlastní názor by se rozhodně nevrátili.

Patřím k této části občanů, ačkoli nejsem slepá a vidím nejen na společnost, ale například i na svých příbuzných, že v demokracii je zodpovědnost mnohem větší, za sebe za i ostatní, že mezi námi žijí lidé, kteří, ačkoliv celý život pracovali, byli prospěšní společnosti, žili morálně, dnes nemají například ani na zaplacení nájemného a základních potravin a léků.

Ano, vím, měla jsem štěstí, že mě rok 1989 zasáhl ve věku, kdy už jsem zažila mnohé z komunismu, současně měla před sebou celý život, pracovní i osobní. Nebylo mi padesát a nepřišla jsem právě rozpuštěním fabriky o místo ve věku, kdy najít nové není zrovna nejsnadnější. Věřím ale v rovnováhu a v to, že když se někomu daří, má pomáhat těm, kterým to osud nedopřál, samozřejmě v normálně fungujícím státě, kde se tahle společenská a sociální slušnost a zodpovědnost vyplácí a zelenou nemají grázlové. A protože musím prostě něco dělat, i když si zoufám, preferuji vždycky aktivní přístup před stagnací a pláčem. V tomto kontextu musím zmínit fotoreportáž z tohoto čísla, která připomíná projekt, jenž vyvrcholil po několika měsících 15. listopadu debatou více než 140 studentů právě na téma demokracie a lidských práv. A ta debata mi vlila do žil naději a trochu optimismu. Vybrání panelisté z řad samotných studentů i publikum prokázali větší odvahu prezentovat své názory, včetně těch kritických a nesouhlasných, určitou míru empatie a pohledu na současnou politiku a společnost.

Číslo je navíc věnované kampaním a lidem, kteří za nimi stáli a byli ochotní i v čase porevolučním, čili demokratickém, upozorňovat na to, co v demokracii selhává, postavit se rasismu, demokracii, fašismu, stereotypům. Jasně, většinu z nich zavál čas, ale s novými kampaněmi i formami protestů a nesouhlasů přicházejí noví aktéři. Snažíme se v tomto čísle přiblížit staré i nové a dát tak impuls vzniku třeba ještě dalších, na které nejsou vždy potřeba plakáty a peníze. V době internetu se můžete součástí kultivace demokratického prostředí stát i vy. Samozřejmě, budete-li chtít. A já vám přeju, aby se vám vždycky chtělo za něco bojovat, proti něčemu vyslovit názor nebo se za něco postavit. Ať vám nikdy nikdo nevezme chuť vyjádřit váš postoj k životu, který žijete a jehož jste součástí.

Hodně odvahy a svobody nám všem a také paměti... zdá se, že někdy dokáže být velmi krátká!

Jarmila Balážová, šéfredaktorka

3

Obsah / Editorial

4

Anketa / Co pro vás znamená svoboda a demokracie?

5

Komentář / Demokratické hlasy ze Slovenska / Stanislav Daniel

6-7

Dvojitý pohled / dva pedagogové / Martin Kaleja a Vladimír Foist

8-9

Kampaně proti rasismu / Marta Miklušáková

10

Good Night White Pride / Jana Baudyšová

11

Rasismus nemá v moderní společnosti místo / Rozhovor s Filipem Dvořákem / Jana Baudyšová

12

Nic než názor. Živelná kampaň / Jarmila Balážová

13

Ker vareso. Udělej něco / Zdeněk Ryšavý

14-15

Rapper BONUS: Sám černou nocí a proti proudu / Jana Kavalírová

16-17

Kampaně proti rasismu / Jana Baudyšová a Jarmila Balážová

18

Fotoreportáž / Podporujeme romské studenty / Jana Baudyšová

19

Romští stipendisté / Iva Hlaváčková

20-21

Rozhovor se Zoranem Tairovičem / Inka Jurková

22

Fejeton / Svoboda je, když... / Jana Baudyšová

Komiks: Jarmila Balážová / Arbe

Číslo: 11/2013
Ročník: XI
Vychází: 22. 11. 2013
Cena: 20 Kč
Předplatné: 18 Kč

Vydavatel:
ROME A, o. s.
Nad Primaskou 38,
100 00, Praha 10

Vychází za podpory
Ministerstva kultury ČR
IČO: 266 13 573

Adresa redakce:
ROME A, o. s.,
Žitná 49, 110 00, Praha 1
tel./fax: 257 329 667,
257 322 987
e-mail: romea@romea.cz
www.romea.cz

Šéfredaktorka:
Jarmila Balážová
Editorka:
Jana Baudyšová
Internetové vydání:
Zdeněk Ryšavý

Jazykové korektury:
Adéla Gálová
Grafika, ilustrace: Jiří Miňovský

Inzerce: Zdeněk Ryšavý
Předplatné: romea@romea.cz

Osvět a tisk: Studio WINTER, s. r. o.
Distribuce: Dub s. r. o.

Periodicita magazínu: měsíčník
Registrační číslo MK ČR: E 14163

➤ Co pro vás znamená svoboda a demokracie? Cítíte se součástí demokratické společnosti?

➤ 17. listopad 1989 změnil životy lidem od základů. Dočkali jsme se svobody slova, pohybu, shromažďování, plných regálů potravin, nespočet televizních kanálů, lze studovat cizí jazyky a cestovat, kam se nám zlíbí. Ne každý si to ale může dovolit. Svobodu a demokracii si každý vysvětluje po svém, je v plenkách a je to znát na náladě ve společnosti i skepsi, s níž dnes vydobytou svobodu lidé vnímají a hodnotí. Unést zodpovědnost a najít rovnováhu je vždy nejtěžší, pro jednotlivce i společnost. Kéž by se nám to lépe dařilo!

Připravila Jana Baudyšová

Emil Horvát

Senior shift supervisor

Demokracie pro mě znamená svobodu, ale pouze takovou, kterou neohrozím a neomezím svobodu druhého. Jako dítě jsem vyrůstal v dětském domově, kde jsem byl určitým způsobem svázán interními pravidly a částečně „zbaven“ svých svobod. Přesto šlo o demokratické vedení. Stále mi byl nablízku někdo, kdo

mohl dohlížet na to, zda mé svobody nejsou omezovány. Později jsem ale pochopil, že ne všichni vnímají demokracii tak jako já. Nastoupil jsem jako učitel na ZŠ a o demokracii jsem v „občance“ učil děti. Když jsem poznal jejich rodiče, zjistil jsem, proč pro byla pro některé těžko pochopitelná. Nechtěli, aby jejich děti učil Rom. Mezi běžné znaky demokracie patří zajištění lidských práv, rovnost v přístupu ke vzdělání, ochrana a práva menšin atd. Tyto znaky demokracie se ve společnosti pomalu vytrácejí, bohužel nejenom v ČR.

Karel Holomek

Předseda nevládní organizace
Společenství Romů na Moravě

Jako pamětník jsem měl možnost zažít na sobě i své rodině, co to znamená ne-svoboda: včetně kriminálu, nemožnosti dětí studovat, když pocházely z prostředí komunistům nelibého, nemožnosti cestování do ciziny a hanebné činnosti STB, která lidi dovedla k fyzování jednoho na druhého a naprostému pokrytectví ve vztazích mezi lidmi.

Dovedu tedy ocenit zlepšení poměrů u nás po sametové revoluci. Argumenty mnohých, že za komunistů bylo lépe, odmítám. Připouštím, že tu byly jakési rovnostářské sociální jistoty a plná zaměstnanost, která ovšem vedla k ekonomickému propadu a krachu režimu. Ale jinak probíhala devastace celé společnosti, morálky i kultury. Důsledky toho neseme dodnes.

Máme-li výhrady vůči současným poměrům, pracujme na jejich zlepšení. Nejlépe tím, že každý začne u sebe!

Adéla Zicháčková

Studentka

Co pro mě znamená svoboda? Možnost koupit si to, na co mám peníze, říkat si co chci, dokud to nebude vadit mému zaměstnavateli? Ne, svoboda je možnost seberealizace v prostoru, kde nám nikdo nebude přikazovat, co smíme nebo nesmíme dělat, protože jsme žena, Rom nebo pracující. Skutečná svoboda nebu-

de existovat, dokud mezi námi budou rozdíly.

Stejně tak se necítím být součástí zastupitelské demokracie, ve které je rozhodující vliv peněz z fondů velkých stran nebo prostředků od sponzorů s nejasnými zájmy. Opravdová demokracie vychází zdola, od nás všech, a na každém kroku ji můžeme realizovat svojí činností a kreativitou.

Eva Danišová

Terénní pracovnice, spisovatelka

Svobodu a demokracii jsem očekávala po sametové revoluci v roce 1989, ale ani po čtyřadvaceti letech jsem se nedočkala. Naše společnost si šanci na demokracii a rovnocenné partnerství s ostatními státy nechala protéct mezi prsty. To co vidím je chaos a demagogie. Nikdo nese za nic odpovědnost, politici mají

takřka neomezenou moc a popravdě, už nemám ani chuť a sílu to sledovat. Pochody neonacistů rozhodně nepatří k mým jistotám a pocitu svobody. Celá naše společnost by potřebovala národní obrození.

DEMOKRATICKÉ HLASY [ZO SLOVENSKA]

Stanislav Daniel

Výročie nežnej revolúcie samé o sebe prináša každoročne mnoho dôvodov na zamyslenie. Keď sa k nemu pridá výročie rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva zakazujúce oddelené vyučovanie rómskych detí, dôvodov na zamyslenie pribúda. A keď pridáme povolebnú atmosféru v Česku alebo veľmi čerstvo na Slovensku, z novembra 2013 sa stáva mesiac, v ktorom vlastne na nič iné nezostáva čas.

“Za komunizmu bylo lepší,” hovorí strýc Janek domácou skaličtinou a ja v duchu rozmýšľam, či chcem túto tému opäť otvárať. Pred rokom 1989 pracoval na stavbách, dobre zarábal. Dnes je v dôchodkovom veku, s podlomeným zdravím, a šťve ho, že nemá viac síl na splácanie dlhov, ktoré mu za rôznych okolností vznikli v období posledných 24 rokov. Rád by si našiel prácu, aby mohol k penzii priložiť nejaké euro. Chcel by sa mať lepšie. “Strýcu, já bych na výške určite nebyl,” rozhodnem sa predsa len reagovať, prirodzene v domácej skaličtine. Vo všetkej úcte k strýcovi mi nedá sa nezamyslieť nad možnými kádrovými posudkami, sochou slobody, ktorú sme doma mali vystavenú v čase môjho (komunistického) detstva a po krátkom pokračovaní nášho rozhovoru sa zhodujeme, že možno sú naozaj tie roky po novembri 1989 lepšie. Pár vtipných spomienok o viere v demokraciu, odmietnutie kariéry profesionálneho vojaka kvôli podmienke vstupu do komunistickej strany, či neustálu snahu starého otca presvedčiť miestny výbor, že naozaj verí v komunizmus, nás rozosmeje, no trpkosť ekonomickej situácie zostáva.

Azda najlepšou ilustráciou súčasnej situácie sú voľby do samospráv vyšších územných celkov, alternatívy k českým krajom. Mohutné kupovanie hlasov od chudobných Rómov a verejné vyhlasovanie niektorých, že voliť pôjdu, ak im niekto niečo ponúkne, dokonale poukazuje na pokles viery v slobodné voľby. Neverili vo voľby pred rokom 1989 a neveria vo voľby ani dnes. Rozdielom je, že dnes niekto prinesie kávu, cigarety, víno, alebo päť eur za hlas. Metódy kupovania hlasov sú tak sofistikované, že v podstate neexistujú voľby, v ktorých by sa nedalo overiť, komu hlas volič odovzdal. Podozrenia z kupovania sa často obracajú aj proti rómskym kandidátom, alebo lídrom a líderkám v rómskych komunitách, kde nakupujú hlasy pre niekoho iného. Najnebezpečnejším prvkom celého procesu je to, že sa na ňom podieľajú kandidáti a kandidátky z rôznych častí politického spektra, čo

budí dojem, že nakoniec situácia všetkým vyhovuje. To by zároveň mohlo vysvetliť, prečo sa kandidáti vzájomne obviňujú, no kroky k zabráneniu nekalých praktík nikto nekoná.

Nástup populizmu?

Nežiadúcim výsledkom demokratických a slobodných volieb je aj priestor pre populizmus. Vďaka nemu sa v súčasnosti môže pomerne ľahko dostať k moci ktokoľvek, kto správne brnkne na povestnú (proti)rómsku strunu. Netreba mať prepracovaný volebný program, zväčša stačia silácke reči o tom, ako zatočíte s príživníkmi, ako nedopustíte ďalšie rozkrádanie štátu cez sociálne dávky a podobne. Protirómske (a občas protimaďarské) nálady sú na Slovensku, tak ako aj v Česku, dostatočne silné na to, aby voliči a voličky úspešne zabudli, že štát sa nerozkráda cez sociálne dávky, ale práve cez parlament. Po úspechu Úsvitu priamej demokracie v Česku sa aktuálne horlivo diskutuje o tisícoch hlasov pre Ľudovú stranu - Naše Slovensko v regionálnych voľbách na Slovensku. Mimoriadne úspešným bol predovšetkým Marián Kotleba, líder strany, ktorý vo voľbách na predsedu samosprávneho kraja získal 26.251 hlasov, čo je viac než 21% hlasov. Nech nám je útechou pomerne nízka účasť voličov a dvojnásobný počet hlasov kandidáta, s ktorým sa vodca Slovenskej pospolitosti, rozpustenej súdom, stretne v druhom kole (23.11.2013).

Nedôvera v demokraciu a jej nástroje je s volebnými úspechmi protisystémových strán, či jednotlivých kandidátov, priamo prepojená. Jej najbežnejším prejavom v našich zemepisných šírkach je spájanie slov “zlatí” a “komunisti”, no omnoho častejšie sa nedôvera v demokraciu a zriadenie spoločnosti prejavuje v nedôvere v konkrétne inštitúcie, vrátane polície, prokuratúry, súdov. Policajné násilie, či pasivita polície pri protirómskych útokoch situácii nepomáha. Nedôvera v súdy

je na tom podobne a to ako domáce, tak medzinárodné.

Smutné výročie

V novembri 2007 rozhodol Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu v kauze D.H. a ostatní proti Českej republike a potvrdil, že rómske deti v Česku sú bez dôvodu nadmerne zastúpené v špeciálnom školstve (v bývalých “zvláštnych” školách). Konkrétne v Ostrave bola v čase podania žaloby situácia taká, že šanca skončiť v špeciálnej škole bola pre rómske dieťa 27-krát vyššia v porovnaní s dieťaťom nerómskym.

Úspech 18 rómskych detí, ktoré sa na súd obrátili na základe výskumu z roku 1999, naznačoval možné zmeny v spoločnosti. Európske centrum pre práva Rómov (ERRC) malo počas celej doby kauzy mimoriadne ťažkú úlohu - udržať mladých Rómov v kauze, aj keď od začiatku bolo jasné, že oni sami z nej takmer nič nezískajú. A presne tak aj bolo, samotné deti (v tom čase už mladí dospelí) po rozhodnutí súdu získali štyritisíc eur ako odškodnenie. A to bolo v podstate tak všetko. Omnoho väčším dopadom malo byť to, že štát dostal povinnosť zabezpečiť, aby sa podobná kauza už neopakovala. Štrasburský rozsudok z novembra 2007 mal byť novým začiatkom pre rómske deti v Česku, na Slovensku, ale aj vo všetkých ďalších krajinách Rady Európy, keďže rozsudky Európskeho súdu sú pre ne záväzné. Pravdou ale zostáva, že napriek malým úpravám v systéme rómske deti zostávajú v “nebežnom” vzdelávacom prúde, so zníženými možnosťami ďalšieho uplatnenia.

Zlatí komunisti?

Od Rómov a Rómiiek na území bývalého Československa často slýchame, že za komunizmu bolo lepšie, lebo bola práca, lebo deti chodili do školy s nerómskymi deťmi, lebo neboli protirómske pochody. Zabúdame ale často na to, že ekonomické a spoločenské postavenie Rómov sa zhoršuje aj vo Francúzsku, Spojenom kráľovstve, či Taliansku, teda krajinách, v ktorých režimy už aj pred rokom 1989 nazývali demokratickými. Nezodpovedanou otázkou teda je, či naozaj bolo lepšie za komunizmom alebo bolo lepšie pred 24 rokmi. A tu by sme sa mohli zamyslieť, či bolo naozaj lepšie, alebo len hovoríme o “starých dobrých časoch”, na ktoré radi spomíname. V historických spomienkach často zvykneme spomínať na uplynulé obdobia ako tie lepšie.

MARTIN KALEJA

katedra speciální pedagogiky Pedagogické fakulty na Ostravské univerzitě

➤ Vladimír Foist se ptá Martina Kaleji

Rovné příležitosti ve školství, společné vzdělávání žáků, inkluze a Vy... mohl byste obecně vyjádřit, co pro Vás tyto pojmy znamenají?

Rovné příležitosti jsou poměrně žhavým tématem dnešní doby. Řeší se na několika místech. Ve školství, stejně jako kdekoli jinde, toto téma nabírá různého nádechu. Závislé je na mnoha ukazatelích. Záleží pochopitelně na tom, kdo, co a jaká je cílová skupina. Všichni se domnívají, že řeší problém objektivně, s jasným a konkrétním cílem. Ne vždy je tomu tak. Někdy dokonce „rovný“ přestává být „rovným“, aby se stalo či mohlo stát příležitostí. Je to hluboká filozofie, která nemusí být vždy pochopena. A je-li pochopena, nemusí být uchopena správně. Teď k věci. Abychom mluvili o rovných příležitostech v pedagogické praxi, musíme mít definovanou linii příležitostí pro všechny cílové skupiny. Musíme znát charakteristiky skupiny – kdo se čím vyznačuje, jaký má potenciál, co ho naplňuje a čeho by mohl dosáhnout. Měli bychom ověřit, zda existují podmínky k tomuto cíli, pokud ne, měli bychom je, je-li to možné, zajistit. Termín „inkluze“ má dnes různé terminologické ekvivalenty. Někdo ho interpretuje jako rovné, společné, začleněné apod. Podle mého soudu inkluzivní strategie jsou takové, které primárně zohledňují rezervy jedné skupiny s cílem narovnat její nedostatek či znevýhodnění a přitom pomáhají i ostatním.

Znáte prostředí základních, středních i vysokých škol. Mohl byste popsat vlastní zkušenost z různých prostředí s prosazováním demokratické výchovy, včetně společného vzdělávání žáků z různého etnického prostředí?

Zde bych mohl odpovědět jak teoreticky, tak prakticky. Odpověď má různou tvář... Vybírám tedy tu praktickou. Existují organizace nabízející školení, semináře, přednášky pro pedagogickou veřejnost, ve kterých chtějí pedagogy seznámit s demokratickými či inkluzivními koncepty vzdělávání. Učitelé se tam učí vést žáky ke svobodnému rozhodování, ke kritickému myšlení, k akceptaci lidských odlišností, k zodpovědnosti za sebe sama... Na základní škole jsem převážně pracoval s etnicky romskými žáky, kteří pocházeli ze sociálně vyloučeného prostředí. Společné vzdělávání zde mělo následující podobu: žáci s různými vzdělávacími potřebami, žáci minimálně dvou

Martin Kaleja, katedra speciální pedagogiky Pedagogické fakulty na Ostravské univerzitě

odlišných etnik (etnický Rom, etnický Čech), žáci několika ročníků v jedné třídě atp. Poukazuji na to, že společné vzdělávání má různé podoby. Na střední škole, kde romské etnikum tvořilo minimum, jsem se setkal s tím, že žáci se vyznačovali edukativní charakteristikou, která je obecně připisována romským dětem, tj. zvýšená absence ve vyučování, nezájmem o učivo, nezájmem rodičů o školní fungování dětí apod. Na vysoké škole, kde se očekává, že studenti vnímají vzdělání jako hodnotu, se zase setkávám s tím, že tomu tak nikterak není. Dokonce ani u studentů učitelských oborů! Studenti studují ne proto, aby měli to, co vzdělávání má dát. Studují proto, aby měli to, co budou muset formálně deklarovat. Studují pro diplom. Tudíž můžeme zcela jasně říci, že svým přístupem sdělují, jak vzdělání vnímají. A o čem to pak je?

Prosazování svobodných a demokratických přístupů ke vzdělávání má i svá úskalí. Mohl byste nastínit některé zásadní problémy, se kterými jste se setkal?

Svobodný přístup ke vzdělávání může vypadat i takto. Jedinec svobodně prohlásí, že o vzdělávání nemá zájem. Česká legislativa však pamatuje na povinnost účastnit se základního vzdělávání. Nikomu nemůžeme upírat toto právo. Za děti odpovídají jejich rodiče či zákonní zástupci. Za dospělé oni sami. Prohlásí-li dospělá osoba, že o vzdělávání, potažmo vzdělání, nemá zájem, považujeme to za legitimní, absolvovala-li povinnou školní docházku. Je její věc, zda hodlá pokračovat ve studiu dál. Můžeme se ale setkat i s dospělými osobami, které nejeví zájem o vzdělávání pro své děti, či děti, které mají ve své péči. Setkal jsem se s různými kauzami. Například v situaci, kdy zákonní zástupci přišli zapsat do povinného školního vzdělávání dítě teprve v jeho 10

letech věku. Dříve nikde na škole přihlášeno nebylo. Nebo dokonce jednou se mě ptal tatínek žáka pátého ročníku základní školy, zda umím opravit automobil. Přišel rovnou do výuky, bez ohlášení, vešel mi do třídy a položil tento dotaz. Bez kontextu. Když jsem odpověděl, že to tedy neumím, reagoval s dotazem, proč tedy vyučuji jeho syna anglickému jazyku. Měl za to, že jeho syn, ač se účastní základního vzdělávání, cizí jazyk ovládat nemusí, když já jako učitel neumím jinou věc. Tu, kterou umí on sám. Nebo ještě jinak. Vyučující prohlásí, že zredukuje učivo a i svou snahu ve výchovně vzdělávacím procesu. Má za to, že třída, kterou vyučuje „to“ stejně potřebovat nikde nebude, nebo se „to“ stejně nenaučí. Je v tom demokracie? Demokraticky se rozhodla. Jak vidíte, odpovídám naprosto jinak, než by se očekávalo. Dělán to záměrně, abych poukázal i na tyto dimenze chápání demokracie ve školství. Jsou to třeba situace, s kterými se netkáme běžně, nikdo na tím nepřemýšlí. Prosazování svobodných a demokratických přístupů ke vzdělávání by mělo korespondovat s normotvornými indikátory společnosti. Taje v neustálém režimu změny. Pravidla však jsou. Jejich výklad je různý. Takhle je to ale i se zákony.

Připravujete studenty pedagogických škol na práci učitelů. Myslíte si, že naše vysoké školy připravují učitele připravené vzdělávat děti na základě demokratických a inkluzivních principů?

Ne, to si určitě nemyslím. Těžko připravit učitele v jeho pregraduální přípravě pro práci s různými dětmi, a to v zásadách demokracie, rovnosti a spravedlnosti, když oni sami (učitelé na vysokých školách) nejsou dostatečně připraveni. Někteří jsou naprosto bez pedagogické praxe z terénu. Ano, i oni si prošli školou jako žáci či studenti, ale neměli prostor, kde získat kompetence pedagoga, které se získávají prostřednictvím bezprostřední praxe. Ti, kteří si tímto prošli, přesně vědí, o čem je řeč. Nestavím se kriticky ke všem vysokoškolským pedagogům. Ale je pravda, že někteří, ne-li většina, by měli absolvovat kurzy zaměřené na osobnostní výchovu, multikulturní výchovu, sociální rovnost a spravedlnost atp. V žádném případě ne formálně. S formálním absolvováním takto zaměřených kurzů se setkávám i u učitelů základních či středních škol v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. To je obrovská chyba. Učitelé tak nemyslí na další stupeň sebezvzdělávání. Nemluvě o tom, že se pak ztrácejí peníze, čas, étos povolání...

Nezkrácený rozhovor najdete na našem webu www.romea.cz

VLADIMÍR FOIST

ředitel inkluzivní školy v Poběžovicích

➤ Martin Kaleja
se ptá Vladimíra Foista

Má demokracie pevný koncept ve školství? Jak Vy ze své pozice vedení školy formujete demokracii v pedagogické praxi s ohledem na edukaci žáků? S kterými problémovými body se musíte – chcete, nechcete, potýkat?

Z konceptuálního hlediska má Výchova demokratického občana pevně daný mezioborový a multikulturní charakter a měla by žáka vybavit základní úroveň občanské gramotnosti. Jako taková je zařazena do Rámcového vzdělávacího programu jako tzv. průřezové téma, jehož úkolem je nejen realizovat určité související tématické okruhy, ale především se účinně podílet na vytváření demokratického školního klimatu s respektem ke konkrétním prožitkům a zkušenostem žáků. Z hlediska naší praxe je demokratická výchova žáků nejen pevně zakotvena ve Školním vzdělávacím programu, ale úzce souvisí s možností dětí podílet se na rozhodnutích komunit, které představují jednotlivé skupiny nebo třídy, žáci mají možnost vyjádřit se k dění i prostřednictvím Žakovského senátu, kde mají možnost i ověřit význam stanovených pravidel. S tímto pojetím souvisí i vlastní demokratické vedení školy, které poskytuje žákům praktický příklad uplatňování demokratických principů na chování jejich učitelů. Z mého pohledu se jako problémový bod jeví určitý despotismus a netolerance společnosti, v mnoha případech posilovaná médií, jež se velmi často promítá do života rodin i uzavřených komunit a není pak lehké přesvědčit děti o platnosti zásad demokracie. Vše pak záleží na kvalitě konkrétního vztahu mezi pedagogem a žákem.

Máte dlouhodobé pedagogické zkušenosti. Je něco, co české škole ve srovnání s jinými zeměmi chybí? Lze vůbec české školy podle Vás srovnávat se školami, kde jsou zcela jiné kurikulární i systémové podmínky? Toto se poměrně často děje... Je to legitimní?

Osobně mne většinou tato srovnání, pokud se k nim dostanu, tak trochu děsí. Mám zkušenosti z velmi těsné spolupráce se školami z Rakouska, Itálie, Švýcarska a Německa. V Německém Oberviechtachu stále jednou týdně vyučuji na zdejším základní

Vladimír Foist, ředitel inkluzivní školy v Poběžovicích

škole. Jakákoli srovnání s praxí našich partnerů jsou jednoznačně zavádějící. Nelze objektivně porovnat nesrovnatelné. Česká škola má svůj vlastní obraz, vlastní specifika, stejně svůj obraz vytváří německá škola. Rozhodně nelze říci, že naše vzdělávací zařízení mohou bezesbýtku přebrat modely z jiných zemí. Samozřejmě se nabízí srovnání výkonů, kurikula, ekonomických hledisek, ale podle mého názoru je k těmto získaným informacím zapotřebí přihlížet s respektem ke konkrétním podmínkám daného regionu. Na druhou stranu se nebráním výměně zkušeností a velmi rád ve své vlastní praxi využívám podněty získané v zahraničí. Pokud něco českým školám v porovnání se zmíněnými zeměmi opravdu chybí, je to ekonomická stabilita a podpora od zodpovědných subjektů a zohlednění konkrétních potřeb regionu. Velmi rozdílné v náš neprospěch je pojetí inspekční činnosti, která se v zahraničí běžně zapojuje do života škol a metodicky se podílí na jejich rozvoji a neprovádí pouze autoritativní represivní kontroly. Závidět můžeme obdivuhodné vnímání škol i práce učitelů tamní veřejností. Mohu také z vlastní zkušenosti konstatovat neúměrné přetížení školského managementu oproti našim kolegům v Evropě.

Odborníci řešící inkluzivní vzdělávání definují různé strategie, mechanismy podpory, klíčové kompetence apod. Je něco, co Vy vnímáte jako inkluzi a ostatní to tak nevnímají, resp. vidí to jinak? Pokud ano, proč je tomu tak? A je

inkluzie čistě (speciálně) pedagogická kategorie? Chybí tu něco, k této podstatě věci, podle Vás?

Obávám se, že téma inkluze, včetně definic různých mechanismů a strategií, ať už je vnímáno jako pedagogická strategie nebo je posuzováno v obecně etické rovině, či z hlediska sociálních interakcí, uniká od vlastní podstaty zásadního lidského postoje. Jsem přesvědčen, že společné vzdělávání žáků s veškerými jejich odlišnostmi je naprosto normálním pojetím výchovy mladé generace a jako nenormální se mi jeví jakékoli formy segregace. Neustálé vyzdvihování a medializace odlišností, některé snahy o zaměření se v „dobrém“ úmyslu na sociálně a etnicky odlišné skupiny obyvatel vyvolává nepřiměřené reakce společnosti a podporuje netolerantní a animozní jednání, stejně jako všechny formy segregace. Věřím, že jediná cesta ven z tohoto bludného kruhu je společné vzdělávání, výchova ke vzájemnému respektu a toleranci, ať se jedná o mentální či zdravotní handicap nebo o odlišnost etnickou a sociální. Bohužel, s politováním musím konstatovat, že moje generace, i když měla po pádu komunismu velmi dobré šance, setrváváním na některých zděděných totalitních principech tento proces výrazně zbrzdila.

Připravenost a ochota pedagogických pracovníků pracovat s žáky různého etnika je značně variabilní... Obecně česká společnost vykazuje vysoké procento projevů xenofobie, rasismu, animozního chování vůbec... Co by pedagogům v praxi a v jejich pregraduální přípravě pomohlo odbourávat tyto zažitá vzorce chování?

Inkluzivní pojetí vzdělávání zapadá do celého složitého systému proměny a vývoje společnosti. Mladí lidé by měli rozhodně vidět více příkladů dobré praxe během své pregraduální přípravy. Znáám spoustu škol, které se vydaly cestou společného vzdělávání. Všechny tyto školy jsou otevřené a připravené podělit se o své zkušenosti se studenty fakult i s učiteli z jiných škol. Sdílení názorů, vzájemná podpora a spolupráce může vytvořit potřebnou sílu pro výrazné změny systému. Například Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání podporuje Síť škol směřujících k inkluzi, kde se vzájemně podporují podobně smýšlející pedagogové z různých koutů naší země. Všechny tyto školy spojuje schopnost přijmout každého žáka, týmová spolupráce, pedagogové, kteří jsou schopni na sobě pracovat a tyto školy věnují také podstatnou část práce vytvářením vztahů s komunitou.

Kampaně proti rasismu

Marta Miklušáková

Někdy v roce 1996 mě paní doktorka Hübschmannová seznámila s nizozemským fotografem Juulem Hondiusem. Ten studoval v Praze krátce předtím fotografii na FAMU a ohromen vším, co se za tu krátkou dobu stačil dozvědět o Romech, se rozhodl v rámci svých možností podniknout něco, čím by podnítil diskusi o rasismu v České republice, jehož míra ho ohromila. Ode mě se chtělo, abych Juula doprovodila do romských rodin, které byly svolné k tomu, aby je vyfotil pro svou zamýšlenou kampaň. Jak přesně si to představuje mi nebylo příliš jasné, což ovšem bylo jedno, mým úkolem bylo oslovit pár Romů, přivést Juula a tlumočit. Zatímco většinu důležitého zastřela v mezidobí milosrdná mlha zapomnění, focení samo mám v živé paměti: Juul coby ztělesnění představ o Seveřanech vynikal mimo jiné gigantickým vzrůstem a jeho Gargantuovská postava budila v rodinách focených Romů nezměrné veselí. Myslím, že jeho počínání brali se zdravou rezervou, jeho zápalu ale více či méně podlehli a přidali se k němu v dobré víře, že to přinejmenším nemůže situaci nijak výrazně zhoršit. Juul plánoval portrétní fotografie opatřit provokativními slogany, vyvolat je a vytisknout ve velikosti obřích plakátů, vylepit je po Praze a čekat, co se bude dít. Správně tušil, že v původní podobě nepřezijí dlouho a jejich osud, fotografický zdokumentovaný v odstupech několika dní, byl vlastně tím, co tato aktivistická „kampaň“ chtěla k diskusi předložit. S odstupem let se podivuji mnohem víc než tehdy, že Juul vytrval a svému záměru dostal, plakáty vyrobil, vlastnoručně s několika kamarády vylepil (neboj, Juule, to už je promlčené), trpělivě vyčkal, opět nafotil a poté fotografie vystavil. Tehdy poprvé jsem se takto nadivoko setkala s pestrou podobou, jakou může kampaň proti rasismu nabrat.

Pouhý rok poté mě oslovil manžel kolegyně, Američan, který působil v pražské pobočce mezinárodní reklamní agentury. Prostředí se lišilo, na rozdíl od Juula působil v luxusní kanceláři a jméno agentury bylo kupodivu známé i mně, která jsem se ve světě reklamy ani trochu neorientovala. I tohoto „dobře situovaného“ pražského cizince, který se bezpochyby pohyboval ve zcela

Kampaň s názvem CO SE DIVÍTE se objevila i na stránkách zahraničního tisku

jiných kruzích než Juul, dostihly historiky o soužití s Romy a dožraly jej natolik, že se rozhodl konat. Režie byla o dost jiná, v honosné kanceláři se postupně uskutečnila řada pracovních schůzek s lidmi, kteří chtěli k danému tematu něco říci, reklamní agentura zorganizovala přehlídku nejruznějších protirasistických kampaní, dlouze se rokovalo a nakonec vznikla kampaň mně z nejmilejších: Obří billboardy, na nichž s nápísem: „Co se divíte? Nesuďte skupinu, suďte člověka!“ pózoval černocho-fotbalista a hlavně romský hasič. Agentura totiž nelehla a na základě průzkumů veřejného mínění přišla s pro mě ohromující skutečností, že Češi za nejprestižnější povolání považují právě hasiče. Úkolu „modela“ se zhostil můj dávný kamarád Honza, který – z mně dodnes neznámého důvodu – vyslechl můj chaotický telefonát, přijel do Prahy, nechal se odvléct do studia, oblékl hasičskou uniformu a pak se tomu všemu hurónsky rozchechtal. Dobrácký úsměv ztělesněný na billboardech lámal srdce a já propadla domněnku, že od zásadního zlomu v názorech „veřejnosti“ nás už dělí jen krůček.

Když jsem o pár let později seznala, že krůček nepomohl a názory se v zásadě nemění, propadla jsem víře, že vše změní osvěta. I první vládní kampaň proti rasismu se na začátku 21. století nesla v duchu osvěty: na tematické besedy o problémech „českého“ školství, (ne)zaměstnanosti Romů, migraci či bydlení ovšem dorazilo jen pár známých, zatímco média, hlavní „cílovou skupinu“, nechaly besedy zcela chladnými.

KAMPANĚ V NEJRŮZNĚJŠÍCH PODOBÁCH SE ALE UJALY A POKRAČOVALY DÁL VLASTNÍMI ŽIVOTY

Z minirozpočtu, který vládla rok co rok na kampaně vyčleňovala a dodnes vyčleňuje v naději, že tím projeví svou dobrou vůli rasismu čelit, se takových kampaní uskutečnila celá řada: V roce 2002 zabodovala kampaň „Be kind to your local Nazi“, která se proslavila hlavně reklamním spotem adaptovaným z německého originálu agentury Hope and Glory. Kampaň, zaměřená především na mládež, neonacisty zesměšňovala – ti ve spotech nemohli kvůli hajlující ruce zvednout telefon, sportovat nebo se dostat do výtahu. Smysluplnou cestu k jejich společenské převýchově nastiňovaly plakáty, na nichž halující mladíci posloužili k upevnění prádelní šňůry. Ve stejném duchu navázal Člověk v tísni svou další mediální kampaň v roce 2008: v parodii na pořady, které nabízejí opuštěná zvířata, byli ve spotech nabízeni do péče dospělí, urostlí a zjevně tupí nácci Daníček a Kubík, kteří neuměli číst ani počítat, ale byli „hraví a plní energie“, prostě hoši, „kteří před sebou mají opravdu velkou budoucnost“, jak s vážnou tváří vysvětlovala moderátorka.

Strategie, s nimiž kampaně přicházejí, se střídají: kromě zmíněného zesměšnění jsme několikrát viděli kampaně, které poněkud školometsky apelovaly na potřebu zpytovat

Nebud' lhostejný
Pomoz svému obecnímu náckovi najít nějakého chvályhodného konička.
Ukaž mu cestu dřív než zdivočil!
www.panackove.cz

be kind | local
to your | nazi

svědomí a polepšit se prostě proto, že je to tak správné, jako např. „razítková kampaň“ z roku 2015.

Některé kampaně akcentovaly téma oběti, jiné se snažily zdůraznit přínos multikulturního soužití na příkladu „úspěšných“ reprezentatů menšin, mj. čínské zpěvačky, ruského herce či romské modelky.

Poněkud schematickému a bezpochyby zjednodušujícímu způsobu (ale to už k reklamě neoddelitelně patří) se vymkla vládní kampaň Romei „Udělej něco – Ker vareso!“ roku 2008, která chtěla Romům z vyloučených lokalit ukázat, že i přes neutěšené poměry, v nichž žijí a v nichž vyrůstají jejich děti, mají možnost volby a jejich budoucnost záleží velkou měrou na tom, jak se ke svému osudu sami postaví. Tvářemi kampaně se stali Romové, kterým se podařilo přes nemalé obtíže dělat práci, o níž dříve snili, která je baví a naplňuje.

Kromě kampaní financovaných vládou jsme ale v posledních letech byli svědky i řady dalších, např. společnosti Nike, která v Čechách prostřednictvím Sparty upozornila na rasismus na fotbalových stadionech, či kampaně fotbalové reprezentace Play Fair, Play True, která se rovněž zaměřila na problémy rasismu, diskriminace a násilí ve sportu.

Mnozí si možná vzpomenou i na kampaň Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea, které na citylightech velkých měst

umístilo v roce 2006 několik variant plakátů s „aktualizovaným zněním“ protizidovských zákonů a nařízení z doby Protektorátu Čechy a Morava, např. „blondatým osobám je zakázán vstup do kina“. Plakáty zároveň petitem upozorňovaly na to, že takové zákazy skutečně v Čechách a na Moravě pro Židy platily a odkazovaly na programy o rasismu, antisemitismu a xenofobii, které Vzdělávací a kulturní centrum pořádá. V loňském roce spustil IQ Roma Servis kampaň „Romové pracují a chtějí pracovat“, která dvojsmyslnými slogany a hlavně dovětky k nim poukazuje na předsudky, jimž Romové čelí nejen při hledání práce (za všechny třeba „Zase Cikánka s tuctem dětí ... prostě nejoblíbenější učitelka ve školce!“).

Většinu kampaní – a snad všechny, které financovala vláda – provázely různé osvětové aktivity v podobě seminářů, kulatých stolů či besed, ať už pro školáky, učitele, úředníky či soudce a informační webové stránky (z nichž naprostá většina kampaní nepřežila a dnes nejsou dostupné).

Kampaním tohoto ražení lze jen stěží něco vytýkat: usilují o dobrou věc, a to způsoby více či méně povedenými, vždy ale s upřímnou snahou sdílet, že se spousta lidí, kteří v České republice žijí, potýká každý den s rasistickými předsudky a že takové projevy je třeba odmítnout.

Zároveň je třeba mít na paměti, že ani sebelepší kampaň nebude samospásná a předsudky, jimiž společnost trpí, výrazně neovlivní. Dubnové šetření společnosti STEM

znovu upozornilo na to, že česká společnost svůj převážně negativní vztah k Romům v zásadě nemění – nepříznivé postoje k nim aktuálně zaujmají přibližně dvě třetiny lidí. Téměř třetina deklaruje k Romům mírně odmítavý vztah, o něco méně obyvatel se vyjadřuje jednoznačně odmítavě a 14 % občanů dokonce pociťuje k Romům odpor. Ze stejné doby pochází i šetření CVVM, podle kterého se hodnocení soužití Romů a neromské většiny v ČR za poslední rok zhoršilo a dosahuje vůbec nejhorších výsledků od roku 1997. Výzkum navíc poukázal na to, že rozdíly v hodnocení se mezi různými sociodemografickými skupinami příliš neliší. Velmi zajímavé, jakkoli logické, je i zjištění, že výrazně častěji považují soužití Romů s Čechy za dobré ti, kdo mají mezi Romy přátele či známé – nebo sousedy.

Úředníci, kteří zadávali a zodpovídali za vládní kampaně, opakovaně uváděli, že kampaně neusilují o převýchovu, nýbrž mají ukázat vůli vlády s problémem rasismu bojovat. Pokud však vláda svou dobrou vůli deklaruje kampaní, otázkou zůstává, v čem spočívá onen avizovaný boj sám. Z výsledků průzkumů totiž jednoznačně vyplývá, že cestou k nápravě vztahů je sblížení – a přátele si nejlépe najdeme mezi dětmi sousedů, ve školách, v kroužcích, v práci. Dokud budou generace českých dětí vyrůstat bez toho, aby kdy přišly s Romy do osobního kontaktu a generace romských dětí budou vyrůstat v ghettech a chodit do „svých“ zvláštních škol bez šance najít si v dospělosti práci, sblížení ani zlepšení vztahů se nedočkáme.

GOOD NIGHT WHITE PRIDE DOBROU NOC, BÍLÁ PÝCHO

Jana Baudyšová

GNWP je kampaň, která původně vznikla v Hard Core scéně jako reakce na pronikání nácků a rasistů do téhle subkultury. Název „Good night white pride“ pak vznikl jako reakce na často používaný slogan „White Pride World Wide“ neonacistické scény. Vzhledem k tomu, že se neonacisti a rasisti jako takoví začali prodírat i do dalších subkultur, rozrostla se tato kampaň i do dalších scén. V důsledku toho je dnes tato kampaň prakticky všude, napříč všemi aktivitami v naší společnosti. Největší zastání má však stále v subkulturách jako je Hard Core, Punk, či Skinheads – pochopitelně tradiční skinheads, kteří odmítají rasismus.

POVÍDALI JSME SI S HONZOU Z GNWP A AFA

Good night white pride je DIY iniciativa, tudíž opravdu Do It Yourself (udělej si sám). Každý ji tvoří tím, že si třeba vezme tričko či vylepí samolepku. Samozřejmě, že – asi jako všude – je i v GNWP několik více aktivních lidí, kteří pak udělají grafiku, trička, tašky, samolepky, pořádají koncerty. Nikde však neexistuje organizace, která by se jmenovala GNWP a do které by bylo možné poslat přihlášku.

K této iniciativě se poslední dobou připojují stále více lidí, kapel, osobností. Dříve to byla záležitost víceméně pouze subkulturní. Punkeři, hardcoristé a skinheadi nosili GNWP placky či nášivky, aby se vymezili vůči náckům, se kterými bojovali v ulicích. Nyní se tato iniciativa více rozšiřuje mezi běžné lidi. To je však způsobené především tím, že náckové změnilí strategii a pronikají do celé společnosti bez ohledu na subkulturní zařazení. Dnes už není tak snadné potkat nácka se skinheadskou vizáží, jako tomu bylo dřív. Běžnější je potkat rasistu, který vypadá jako „spofádaný občan“. To je však mnohem větší problém a jsou si toho vědomi i různí lidé z různých sfér naší společnosti, a proto se přidávají k této myšlence.

Kampaní je ale více, každá se snaží o něco jiného. *We Will Rock You* je kampaň

První logo kampaně GNWP vzniklo v 90. letech minulého století a bylo inspirováno známou fotkou zachycující antirasistického aktivistu, který dává najevo, co si myslí o chlapíkovi s tzv. „keltským křížem“ na tričku při antirasistické demonstraci v kanadském Montrealu. Postupem času logo GNWP získalo a získává další mutace, které můžete znát ze současnosti.

jen tak z poslechu a vůbec netušili, o co jde. Nyní, když se video objevilo prakticky ve všech masmédiích, se iniciativa dostala i k lidem, kteří o ní neměli ani potuchy. Díky tomu si vyhledávají na netu, co to vlastně je, a článků chtějí novináři se ptají lidí, kteří jsou s tím nějak spjatí, jak to vlastně funguje.

upozorňující na neonáckový byznys především s oblečením a muzikou, ze kterého pak dotují jejich aktivity. *Love Football Hate Racism* je zase iniciativa, která se snaží dostat nácky z fotbalových stadionů. Každá má to své a každá je různě úspěšná.

Co si myslím o kampaních ostatních? Každá iniciativa, která se staví na odpor vůči rasismu a xenofobii má smysl, i když se může z mého pohledu jevit jako značně naivní či populistická. Člověk v tísní například dělal různé kampaně a, upřímně řečeno, většina z nich mi přišla jako zbytečně vyhozené prachy. Kampaň „Neonáček. Chcete ho?“ ukazovala nácky jako polodementní skinheady s vizáží a la go. léta. Bomber, kanady, holá hlava. Takhle ale náckové dávno nevypadají. Je tedy trochu absurdní upozorňovat společnost na dávno zaniklou vizáž. Na druhou stranu aktuální nácky už člověk v tísní neřeší a neukazuje, protože to prostě není tak atraktivní.

Proč jsme oslovili olympioniky Radoně a Dvořáka? Protože jsou vidět. Než přišlo tohle video, znala naší kampaň většina lidí

Jak spolu souvisí GNWP a Antifa? GNWP je pouze kampaň, myšlenka. Antifa, nebo spíš Antifašistická akce (AFA), je organizovaná skupina lidí, která cíleně bojuje s nácky, a to různými formami. V ČR vznikla v roce 1996, v době, kdy došlo k policejní razii a následnému zavření dnes už neexistujícího klubu Propast na pražském Žižkově, ve kterém se scházeli antirasističtí skinheadi, punkeři a další osoby ze spřízněných subkultur. Byla to reakce na neustálé násilí v ulicích českých měst. Mnoho lidí tohle nepamatuje či to nezažili, ale není to tak úplně dávno, kdy náckové ve velkém napadali kluby, hospody a koncerty. Kdy pořádali výpravy s cílem zbít co největší množství pro ně nepřijatelných lidí, ať už to byli punkeři, metalisti, crusteři či antirasističtí skinheadi. Prakticky každý den dostal někdo přes hubu. Situaci nešlo čelit jinak než se začít aktivně bránit. Proto vznikla AFA. V současné době je trochu jiná situace. Náckové už nepořádají trestné výpravy a násilí z ulic částečně ustoupilo. AFA se proto přizpůsobila a začala reagovat i na další druhy neonacistického nebezpečí. Upozorňování na rasisty, monitoring jejich aktivit, monitoring DSSS, která je nácky prolezlá skrz na skrz, ačkoli neustále tvrdí opak.

Filip Dvořák a Jaroslav Radoň: Rasismus nemá v moderní společnosti místo

Jana Baudyšová

Reprezentanti České republiky a Dukly Praha v rychlostní kanoistice, pátí na olympiádě v Londýně, bronzoví na mistrovství světa a zlatí na mistrovství Evropy. Deblkanoisté **Filip Dvořák** a **Jaroslav Radoň** natočili videoklip Náckové jsou nuly – v rámci kampaně GNWP. „Říkáme ne všem xenofobním ideologiím,“ vzkazují do kamery.

Filip Dvořák a Jaroslav Radoň

Pro Romano Vodí odpovídal Filip Dvořák.

Na úvod bych chtěl podotknout, že v rozhovoru budu vyjadřovat svoje názory a stanoviska a ty se nemusí nutně shodovat s názory mého partáka z lodi. Ale řekl bych, že v lecčem se shodneme.

Co si o GNWP myslíte? Znali jste ji ještě předtím, než jste byli osloveni?

Tato kampaň tím, že je na bázi „Do it yourself“ dává komukoliv možnost vyjádřit svůj odpor k rasismu, neonacismu, neofašismu či xenofobii bez jakékoli vazby na nějaké politické hnutí. A právě v oné apolitičnosti kampaně vidím její hlavní plus. Mohou ji tak podpořit lidé různých politických názorů, kteří mají však jedno společné, a to je to, že jim všechny tyto výše zmíněné teorie, hnutí, nebo jak to mám nazvat, přijdou prostě debilní. (Omluvte prosím to slovo, ale jiné mi prostě na mysl nepřišlo.)

Samozřejmě jsme kampaň znali už předtím. Oba jsme s Jardou vyrůstali na punkrocku a k této hudbě a hudební scéně odmítání rasismu jednoznačně patří. Oslovili nás naši kamarádi ze skupiny Kung-Fu Girlz s tím, že tuto kampaň chtějí znovu pořádně rozběhnout a pojmout ji tak, aby pro běžnou populaci byla přístupnější.

Známe spoustu lidí, kteří se na této kampani podílejí a podporují ji, ať už to jsou celé hudební skupiny nebo jednotlivci. Navíc je ještě hodně lidí, i ze sportovního prostředí, kteří se ke kampani teprve připojit chystají a chtějí ji aktivně podpořit.

Sledujete nějak současnou společenskou atmosféru plnou netolerance, rychlých odsudků, stereotypního smýšlení a protiromských pochodů, demonstrací?

Rozhodně to sleduji. Pro člověka, který aspoň elementárně vnímá dění kolem sebe a situaci v naší republice, to asi ani jinak nelze. A musím říci, že mě trochu děsí, jak tato situace pomalu graduje.

Chápu, že lidé mohou mít jednotlivé negativní osobní zkušenosti ať už s Romy, Vietnamci, Ukrajinci nebo se zástupci kterékoliv jiné etnické nebo národnostní menšiny. To se prostě stává, stejně jako má kdekdo negativní zkušenost i s obyčejnými Čechy. Problém vidím v tom, že pokud se jedná o etnické menšiny, spousta lidí má tendence hned generalizovat a usuzovat okamžitě z jednotlivce na celek, což je samozřejmě chyba.

Další věc je ta, že pro určitou frustrovanou část dnešní společnosti je pohodlné hledat zástupné viníky svých problémů a na nich si pak tu zlobu a bezmoc vylévat.

Máte nějakou osobní zkušenost s některým druhem diskriminace, rasismem, xenofobií?

Pokud mohu tuto otázku vztáhnout k prostředí vrcholového sportu, za které v tomto rozhovoru částečně vystupuji, tak musím říci, že já osobně se setkávám opravdu pouze s minimem jakýchkoli projevů rasismu či xenofobie. Nejvíce se samozřejmě pohybují u vody a nevím, jestli tam žijí v nějaké názorové bublině či co, ale opravdu si

nevzpomínám, kdy jsem se s nějakými konkrétními projevy rasismu v tomto prostředí setkal.

Máte nějaké romské známé, přátele, kamarády?

Nikdy jsem své známé či kamarády takto nerozlišoval. Ale když se zamyslím, tak ať už z dětství, nebo i v současnosti by se jich několik našlo.

Co byste řekli někomu, kdo zastává postoj „nejsem rasista, ale...“?

To, co zmiňujete, je v české společnosti postoj relativně rozšířený. Za tím „ale“ se může skrývat ledaco, a tak bych nerad tyto lidi „házet do jednoho pytle“. Obecně bych však doporučil, ať se trochu zamyslí a svůj postoj přehodnotí, protože, když se řekne „nejsem rasista“, tak tam už žádné „ale“ nemá místo.

„Nejsme lovci hlav – oslovujeme lidi, o kterých si myslíme, že s námi sympatizují, ale také si s nimi máme co říct,“ říká jeden z autorů videa **Ondřej Vik** z GNWP.

„Nejjednodušší věc, na kterou můžeš svést svoje problémy, jsou menšiny. Cikáni jsou pro většinu lidí pouze abstraktní slovo zastupující hněv, neúspěch a celkovou nespokojenost, které se ale dá jednoduše nahradit homosexuály, muslimy nebo pošťáky. Ceníme si ochoty a odvahy všech vystoupit proti těmto tendencím, a to právě v době, kdy se zdá, že vystupují proti většině.“

TÉMA: KAMPANĚ PROTI RASISMU

NIC NEŽ NÁZOR

Živelná kampaň

Jarmila Balážová

„*Mlčení znamená souhlas. Odsouzení rasistických útoků je naší povinností,*“ píše se v záhlaví webu www.nicneznazor.cz. Jeho autoři vyzvali politiky a další veřejně činné osoby, spolky a sdružení, firmy či sportovní kluby, aby dali veřejně najevo svůj nesouhlas s násilnostmi mířenými vůči Romům a dalším menšinám. K dnešnímu dni se veřejně za svůj názor postavilo 86 osobností nebo institucí a jejich počet stále narůstá. Mezi ně patří třeba Dominik Duka, Akademický senát FF MU, Arnošt Goldflam, Martin C. Putna, Divadlo Husa na provázku, Jan Sokol nebo Zuzana z Čokovoko.

Zeptali jsme se Barbory Antonové:

Kdy kampaň probíhala?

Kampaň je v tomhle případě trochu zavádějící slovo, nešlo o plánovanou ani nijak řízenou záležitost. Začala před srpnovou vlnou protiromských pochodů a trvá dosud.

Jaké formy jste zvolili?

Zpočátku šlo jen o takzvaný trolling, tedy podvratnou komunikaci na stránkách neonacistických a rasistických spolků. Postupně jsme získali pocit, že by bylo dobré dát prostor i lidem, kteří nechodí diskutovat na novinky.cz a blesk.cz a jejichž názory v té záplavě všeobecné nenávisti tudíž trochu zapadají; to byl hlavním motivem ke vzniku webu www.nicneznazor.cz.

Kde probíhala a jak dlouho?

Aktivita skupiny Nic než názor probíhá převážně na webu, takže není problém, aby se lidé z Brna nebo Plzně zapojili do

akcí v Českých Budějovicích, Prostějově či Ostravě.

Na koho byla zacílená?

Hlavními příjemci sdělení jsou zejména pořadatelé protiromských akcí a jejich příznivci.

Myslím, že naše činnost velmi dobře doplňuje aktivity ostatních sdružení a spolků, které pracují konvenčnějšími metodami. Doufám, že i díky našemu drobnému příspěvku dopadly říjnové protiromské akce tak ostudně pro svolavatele a tak vesele pro nás – „aktivistické fetky a cigánomily“.

Velkou výzvou budou akce plánované na 17. listopad, protože v sobě slučují obecnou nespokojenost s politikou a nenávist k menšinám, což je nesmírně nebezpečná směs.

Jak jste získávali tváře kampaň a snažili se zprostředkovat jejich názory na věc (téma kampaň)?

Pokud bychom se měli držet těchto marketingových termínů, tak tvářemi kampaň byli svolavatelé protiromských akcí, kterým jsme se snažili co nejvíce pomoci s jejich nelehkým úkolem: namátkou třeba pan Ladislav Vladař z Plzně, kterému se poslední pochod opravdu nevyvedl, nebo Pavel Bittmann IV, který zase statečně bojuje se svým projektem Západočeští vlci – bohužel mu ankety na webu nevyšly tak, jak si

představoval, tak je tento vlastenecký projekt dočasně (?) zastaven.

Nezapomenutelnou tvář je samozřejmě i Romana Pikanová, nová ikonická postava českých nácků.

Můžete je citovat?

Ano: „Díkess. Nacionál Radikal. Celou Evropou a Slovanskou a Germanskou pod kelckým křížem.“

Kdo kampaň platil?

Nikdo – a to je na tom to nejlepší. Web udělal Honza Pospíšil zdarma a přes noc, ostatní akce nás stojí pouze vlastní čas.

Jak se do ní může (mohla) zapojit veřejnost?

Nikdo jiný kromě veřejnosti do této „kampaň“ zapojený není.

Co si od kampaň slibujete?

Určitě si neděláme iluze, že by mohla nějak výrazně změnit postoje společnosti. Jak už jsem říkala, vyplňujeme prostor, kam se nedostanou oficiální, a to i nevládní, struktury. Osobní komunikací přímo s těmi, kteří svolávají protiromské akce, máme větší šanci ukázat absurdnost jejich argumentů i jejich výraznou „intelektuální nedostatečnost“, takže snad některé „obyčejné slušné lidi“ odradíme, aby se k těmto akcím přidali.

Pokud jde o další ambice spojené s touto „kampaň“ – já osobně bych chtěla přimět „lepší slušné lidi“ (totiž ty, kteří rozhodně nejsou rasisty, ale na druhou stranu ze svého postoje „těch, kteří vědí více a lépe“ považují každou podobnou aktivitu za naivní nebo nedomyšlenou nebo zbytečnou, aby úplně jednoduše, nahlas a naplno říkali, že rasismus je hnus, který nemá ve veřejném prostoru co dělat. Aby si intelektuální, kulturní, politické, sportovní a další elity zkrátka uvědomily, že jejich nevyjadřování se je svým způsobem taky vyjádření a jejich „zasvěcené“ mlčení není nic, na co by měli být pyšní.

➤ I vy můžete veřejně dát najevo svůj nesouhlas s násilnostmi namířenými vůči Romům a dalším menšinám na webu www.nicneznazor.cz

KER VARESO!

Udělej něco!

Zdeněk Ryšavý

Kampaň Udělej něco! (Ker vareso!) probíhala na konci roku 2008 a jako první svého druhu tehdy byla primárně zacílena dovnitř romské komunity. Cílem kampaně bylo pokusit se vytrhnout Romy z letargie a deprese, v níž se podle nás již řadu let nacházejí. Na druhou stranu jsme chtěli ukázat občanům České republiky, že jsou tady Romové, kteří něco dokázali a že Romové mohou být České republice prospěšní.

Samotná kampaň měla několik fází a aktivit. Start kampaně proběhl v mosteckém Chanově za přítomnosti členů kapely Gipsy.cz – právě podle jedné z jejich písní byla kampaň pojmenována.

Dopoledne proběhl workshop s asi dvěma sty dětmi z místní základní školy. Vojtěch Lavička, tehdejší člen kapely Gipsy.cz, se například ptal devátáka Davida, zda chce jít po škole studovat. David krčil rezignovaně rameny. „Přece nebudeš kopat krumpáčem! Ze sociálních dávek také nevyžiješ. To je chyba, říct v patnácti letech: nic neumím, zůstanu doma!“ zvolal do mikrofonu Lavička. Děti překvapeně naslouchaly a Lavička je nabádal, aby gadžům ukázaly, že Romové jsou šikovní a že chtějí pracovat.

„Můžete to dokázat i vy!“ říkal tehdy do mikrofonu frontman skupiny Gipsy.cz Radek Banga a vyprávěl o dětství, jak žil v bídě, jak se třásl zimou a měl hlad. „Je fuk, kdo jste, odkud jste! Chánov, nechánov, Praha nepraha. Můžete být čímkoliv. Když něco skutečně chcete, tak to dokážete!“

Před večerním koncertem proběhla i další doprovodná akce. ROMEA zde zorganizovala ve spolupráci s Českým národním re-gistrem dárců dřeně náborovou akci. Vzorek krve si nechala vzít akpela Gipsy.cz,

členové sdružení ROMEA a samozřejmě i někteří obyvatelé sídliště Chanov.

Další část kampaně se zaměřila na šest měst: Brno, Břeclav, Prahu, Přerov, Most a Ústí nad Labem. V hromadných prostředcích a na sociálních odborech byly k vidění plakáty s česko-romským nápisem Udělej něco! (Ker vareso!). Vždy jedna ze čtyř romských osobností se na plakátech ukázala ve dvou podobách: jako nezaměstnaný a rezignovaný člověk a jako úspěšný a spokojený člověk. Vedle Bangy to byla novinářka Jarmila Balážová, vedoucí Odboru sociálních věcí a zdravotnictví v Praze 14 David Beňák a herečka Denisa Demeterová.

Na příkladu těchto osobností jsme chtěli ukázat na možnost volby každého z nás, kým budeme, jak budeme okolím vnímáni a jak se ve společnosti budeme cítit.

„Podle mě všechny mé úspěchy jsou jistě dosažitelné i pro další Romy, jen musejí mít odvahu využít nabízených příležitostí a zároveň ale musí počítat s tím, že nic není zadarmo,“ uvedl tehdy jeden z představitelů kampaně, David Beňák, absolvent Vyšší odborné školy sociálně právní a Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

„Za to, kde jsem, nyní vděčím nejvíce svojí mámě. Byla to ona, kdo držel dozor nad mým vzděláním. V tom ale nevidím rozdíl mezi gádži a Romy. V tomto případě se etnické rozdíly smazávají. Každý rodič by měl přeci pro své děti chtít jen to nejlepší. Tím, že máte doma kvalitní zázemí, máte velkou šanci, že se z vás stane člověk, který se dokáže orientovat a prosadit ve většinové společnosti – tak se vám otevírají dveře do světa,“ dodala Denisa Demeterová, kterou lidé znají z filmu Indián a sestřička a objevila se i v seriálu Zdivočelá země.

Všechny čtyři osobnosti se pak objevily i ve videospotu kampaně, který běžel na internetu a před filmy v pražském kině Aero. Navíc jsme pak ještě vyrobili 10 000 kusů informačních letáků a distribuovali je do romských lokalit příslušných měst a na tamní odbory sociálních věcí a zdravotnictví. Cílem bylo informovat tamní romské komunity o kampani a současně jim nabídnout seznam subjektů, organizací, apod., na které se v případě potřeby mohou v daných městech obrátit.

Dárcovství kostní dřeně jsme měli na srdci delší dobu,“ říká Jarmila Balážová, která byla jednou z tváří kampaně. „Asi pět let před tím se na mě coby moderátorku televizního pořadu písemně obrátila jedna mladička Romka, v té době působící jako au pair v Anglii. Její bratr vážně onemocněl a pomoci mu mohl jen dárcé kostní dřeně, jenže ten v databázi nebyl. Obecně je totiž kostní dřeň kompatibilnější, jde-li opět o Roma nebo příslušníka jiné menšiny. A tak jsem tenkrát napsala článek a v něm představila celou rodinu Mirgových. Po roce mi napsali, že se dárcé našel. A tak vznikl nápad na naši kampaň.

Kampaň byla financována Úřadem vlády ČR v rámci Kampaně proti rasismu 2008.

RAPPER BONUS:

Sám černou nocí a proti proudu

Jana Kavalírová

➤ **AKA Bourek AKA Martin Tvrдый, pravým jménem Martin Hůla je hudebník, rapper, písničkář a DJ. Stál za tvorbou kapely Sporto a v poslední době vystupuje s projektem Martin Tvrдый Trio. Za svou druhou LP desku s názvem Náměstí míru dostal v roce 2012 cenu Apollo. Jeho osobitý styl je směsicí vlivů, které se v jeho hudbě objevují, od tichého zpěvu písničkáře až po rozzlobený rap, hraje si s mnohvrstevnatostí zvuků a velmi důležitou součástí jsou při tom vždy texty.**

Ve svých textech často kritizuje protiromské nebo vůbec všeobecně rasistické nálady a projevy nesnášenlivosti v Čechách. Z čeho při tom vycházíš? Co tě k tomu vede? Máš nějaké vlastní zkušenosti s některou z menšin, jejími členy nebo třeba skrze přátele? Kde je v tomhle tématu „tvé místo“?

Jedna věc je, že to vnímám jako postoj, který by měl být normální. Rozumím, proč je pro společnost kapitalismu výhodnou strategií ukazovat na chudé a házet vinu na menšiny, ale už nerozumím tomu, jak je možné, že na to tolik lidí skočí. Ze svého života nemám žádný takový ten špatný zážitek, o kterých se vždycky mluví ve smyslu: „nejsem rasis-ta, ale vadí mi cikáni pro to a to“. Vyrůstal jsem v Kostelci nad Černými lesy a tam není žádná velká romská komunita, je tam pár rodin, které jsou ale stejně jako gádžové. Jako děčka jsme nic kolem toho neřešili, nikdo tam nic takového neřešil. A je to tam pořád stejné, vlastně ještě lepší. Zrovna jsem se dozvěděl od táty, že si tam nějakí černoši otevřeli autoopravnu.

Byl jsem kdysi v Indii a tam člověk pochopí, jak moc si děláme předsudky a jak moc se navážíme do věcí, o kterých vůbec nic nevíme. Snažím se čím dál tím víc lidí vůbec nesoudit, lidi, které znám a můžu chápat jejich pohnutky, ale přijde mi úplně šílené soudit někoho, kdo je kulturně odlišný. Tamní etnika nebo náboženské skupiny a sekty spolu koexistují, navíc jsou tam kasty, které to člení jiným způsobem a člověk vidí šíři těch různých východisek a toho, jak spolu musí fungovat.

Taky mě zrovna dneska napadlo, proč si třeba někdo myslí, že když nějakí lidé žijí

v nějaké cizí zemi, proč by měli mluvit jejím jazykem, respektive proč by mezi sebou nemohli mluvit svým vlastním jazykem, to je tu klasický postoj, takové to „naučte se česky.“ Já necítím žádný velký vztah k tomu, že jsem Čech a nijak se neidentifikuji se státem. Dělán věci česky, protože se je snažím dělat lokálně, což mi přijde důležité, ale je v pořádku, když si nějaká komunita zachovává svůj jazyk, protože ten jazyk je vlastně to nejvíc, co má.

Mohl bys vyprávět nějaký příběh, který by se týkal diskriminace, ať už vlastní nebo někoho blízkého?

Sám jsem byl vždycky trochu outsider. Ale šlo o běžné věci. Vyrůstal jsem v netypickém prostředí. Táta si v 80. letech udělal doma galerii, takže to, co jsme doma měli a neměli, se dost lišilo od ostatních, navíc jsem nosil brýle a ráčkoval. Ale k diskriminaci... tak třeba naše zvukařka Manča je šikanovaná ostatními zvukaři, protože je mezi nimi jediná holka. A podobné to bývalo i na koncertech. Holčičích kapel vlastně moc není, a když už někdy nějaká byla, tak kolem toho byly hrozné šovinistické kecny.

Je docela zajímavé, že konkrétně v pražské hardcore-punkový scéně není ani jeden homosexuál a mně strašně vrtá hlavou, jak je to možné, jestli je to tím, a asi to tak je, že ta komunita je latentně homofobní, takže pokud tam nějaký homosexuál je, bojí se s tím vyjít ven. Přijde mi zvláštní, že by tam žádný nebyl, protože já jich znám spoustu, ale žádného z tohohle prostředí, zatímco třeba v Německu existuje vyloženě hardcore queer festival. Možná to není přímo diskriminace, ale určitě nějaká její podprahová forma.

A pak mě ještě napadá historka mého

táty. Když byl v Praze Ginsberg, na obálku nějakého časopisu ho vyfotili, jak vystoupil z letadla jenom v nějakém ponchu a teniskách. Několik večerů se pak potkával s lidmi ve Viole a táta, který ho četl, se s ním taky chtěl setkat, ale nepustili ho tam, protože neměl kravatu.

V písničce Dětem zpíváš „Good Night White Pride“. Jde jen o vlastní iniciativu nebo se nějak znáš s lidmi kolem tohoto hnutí v Čechách?

Znám. Ondřej, který točí ta videa s olympioniky, se mnou hraje v kapele a taky zpívá v té písničce „Sám černou nocí“. Mně vždycky přišlo důležité to podporovat a být nějak aktivní. A tohle je nenásilný, kulturní způsob, který vyjadřuje, jak je to smutné, že se o tom vůbec musí mluvit. Prostě „je smutný když musíš dětem připomínat, na co by neměly zapomínat.“ Tohle by mělo být automatické a všechny kapely by to měly podporovat.

Sám máš dva syny. Přemýšlíš někdy o tom, jak jim tahle téma jednou vysvětlíš a přiblížíš? Dostali jste se k nim třeba už někdy?

Tak Kašpar je ještě úplně maličký, jsou mu dva roky, ale Prokop měl velké štěstí, že začal chodit do školky, která je fakt multikulturní. Měli tam dva Vietnamce, Inda, holčičku Luciu z Brazílie, tuším, a teď přišel třeba Rus. Mluvili většinou česky. Na první pohled byli odlišní, ale děti to prostě neřeší. Chodím s ním do kina na různé Pixarovské a jiné filmy a tam se vlastně často ta témata odlišnosti objevují. Práškovací letadýlko, které chce být akrobat, Kung-fu Panda, který se navzdory očekávání všech stane bojovníkem a tak. Je to vlastně pořád ten starý motiv Hloupého Honzy, který je upřímný a hodný a díky tomu to dokáže. Jsem docela rád, že má v oblíbě Šmouly, jejich společenství je dokonale heterogenní a zároveň drží pohromadě, umí a musí spolupracovat.

Tvoje písničky oslovují většinou mladé lidi a ty sám v jedné z nich říkáš, že nechceš být učitelem.

Měl bys pro mladé lidi nějaký vzkaz?

Myslím si, že by se neměli nechat manipulovat, že by neměli být apatičtí a hlavně by neměli být jako jejich rodiče. Měli by se snažit něco říct a něco vytvořit.

Asi nejsilnější z tvých písniček, která se dotýká tématu diskriminace a nesnášenlivosti, je skladba „Sám černou nocí“. Vznikla prý údajně přes noc.

Stál za ní nějaký konkrétní popud?

Spíš nápad. Jedno pondělí v létě, kdy byla skoro každý víkend média plná zpráv z nějakých fašistických pochodů, jsem slyšel v rádiu tu písničku Tučného a najednou mi to začalo dávat nový smysl. Vzpomněl jsem si na amerického básníka ze 40. a 50. let, Langstona Hughse, který se zabýval černošskými otázkami, přičemž často používal motiv promluvy Černocha před tím, než ho zlynčují. A najednou to tu bylo: „pověste ho, že byl jinej, že tu s náma dejchal stejnej vzduch...“

Z té písničky jde opravdu mráz po zádech, asi hlavně proto, že když si jí někdo poslechne jen povrchně, bude se soustředit na refrén a závěrečnou část, jejíž nápěv jsi právě převzal od Tučného, může si jí klidně vyložit přesně obráceně. Černá noc je mnohvrstevnatou metaforou. Máš na svojí tvorbu a případně konkrétně na tuhle skladbu nějakou zpětnou vazbu, ať už pozitivní nebo negativní, od náhodných posluchačů, případně i od nějakých Romů nebo příslušníků jiné menšiny?

Od Romů nemám vůbec žádnou, ale když jsem to udělal, dali to na idnes a tam pod tím byla debata o asi stovraceti příspěvcích, kde jsem se dozvěděl, že jsem režimní umělec apod. Když jsem udělal pozvánku na „Brno blokuje“, tak se objevily i výhrůžky od nácků. Je sranda pozorovat na festivalech chlapy z ochranky, který jsou často sympatizanti nácků a když slyší „na stage si beru Good Night White Pride“, tak pozorní a je vidět, jak je jim to nepříjemný. Hráli jsme letos na festivalu v Poličce a tam dělali ochranku Romáci, to bylo bezvadný.

V hudbě máš, myslím, velmi osobitý styl, těžko zařaditelný pod nějaký žánr, naopak životní filosofii ses přihlásil k subkultuře zvané Straight Edge.

Mohl bys čtenářům přiblížit, o co jde a proč právě Straight Edge?

Být Straight Edge je pro mě hodně osobní. Prostě mi vyhovuje být střízlivý. Týká se to všech drog, ale alkohol je podle mě velké téma, protože je tolerovaný a právě tím i nebezpečný, a navíc je to šílený byznys, takže když na to přistoupíme, tak jsme zase o něco víc součástí systému. Nechci to úplně hrotit, protože taky používám elektriku a tak, ale myslím, že alkohol je zajímavý právě kvůli tomu, že se stává společenskou normou. A těžké je to pak třeba, když má strejda narozeniny a všichni přijedou a dají si frňana a oni ti řekne: „tak snad mě neurazíš.“ Anebo pak jsou absurdní situace, kdy někde jsi a říkáš: „já si dám vodu.“ A ostatní se tě ptají: „Ty řídíš?“, nebo: „bereš antibiotika?“ A ty se musíš nějak obhajovat. Je to vlastně taky forma diskriminace.

Takže celý ten můj přístup má vlastně dvě roviny. Jedna rovina je ta samotná střízlivost, která je mi příjemná, protože je produktivní a zároveň je to výzva, třeba psychická, protože si musím najít jiný způsob, jak relaxovat, musím si najít jiný způsob, jak překonávat obtíže, jak překonávat stud a je to vlastně takové dobrodružnější, třeba někoho oslovit, když se stydím. Druhá věc je ale to, co stálo v pozadí myšlenky Straight Edge. Je to o tom, dělat něco, co se od tebe nečeká, co není normální. Pro ty kluky tenkrát v Americe to bylo tak, že nejenže nepili a nefetovali jako ostatní děcka, ale oni ani nedělali výtržnosti, nervali se na koncertech, nechodili dělat bordel někam na ulici. A nedělali to proto, že společnost od nich jakožto od punkáčů přesně tohle čekala, protože potom by bylo strašně snadné je „onálepkovat“, ale oni to prostě nedělali, a tím šli proti proudu.

Neděláním, to je pěkný.

Jo, je to vlastně občanská neposlušnost. Gándhí vždycky říkal: neútočte na Angličany, musíte udělat něco, co nečekají; a tenhle princip nenásilí byl důležitý, protože ve chvíli, kdy by se postavili silou, tak by Angličané měli důvod použít větší represí zpátky, ale když to neuděláš, tak jim vlastně vyrazíš ty zbraně z rukou. Jedním z Gándhího témat v boji za nezávislost byl koloniální monopol na výrobu soli. V roce 1930 uspořádali Indové nenásilný pochod na solné doly v Dharasaně. Místo aby na Angličany zaútočili, tak spoustu hodin postupovali řadu za řadou a nechali se tlouct, aniž by vůbec zvedli ruku k obraně. Jejich ženy je ošetřovaly a oni znovu a znovu dostávali. Nakonec britské impérium nevydrželo nátlak tisku a svědomí. I tohle je pro mě princip Straight edge.

TÉMA: KAMPANĚ PROTI RASISMU

Jana Baudyšová, Jarmila Balážová

O rozličných kampaních proti rasismu informuje Romano vodi své čtenáře pravidelně. V posledních číslech jsme se věnovali třeba platformě Čechy v ČR nechceme nebo fashion-aktivistické kampani DOBRO. Historie reakcí proti nesnášenlivosti mezi lidmi však sahá mnohem dál.

Listopadové číslo je věnováno odvaze a potřebě vystoupit proti malosti, proti diskriminaci a rasismu namířeným vůči jakkoliv odlišným. Těch pokusů je v současnosti vícero, stejně tomu bylo i v minulosti. Nemáme potenciál zmapovat všechny kampaně a iniciativy, chceme vám alespoň některé z nich připomenout, včetně faktu, že jistou dobu podporovala podobné kampaně ze svého rozpočtu i vláda ČR. To už ale bohužel neplatí. Možná by to ale v souvislosti s protiromskými demonstracemi mělo ale opět smysl....

– jsou totiž obětí vlastních předsudků, frustrace či nevědomosti. Na plakátech se také objevily známé oběti rasového násilí jako třeba romský student Marek Polák nebo Lýdie Žigová.

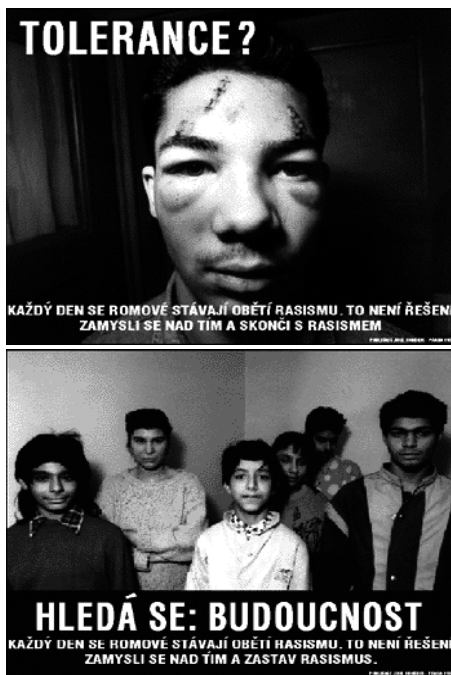
➤ TOLERANCE (1997)

Mediální kampaň, za kterou stál holandský fotograf Juul Hondius. Ten přijel do České republiky v roce 2004 a půl roku studoval fotografii na pražské FAMU. Za svých studií poznal postoj české společnosti vůči Romům a rozhodl se bojovat proti diskriminaci romské menšiny. Jeho kampaň byla reakcí na postavení Romů ve společnosti, která je nepřijímá, přestože do ní patří. S pomocí tlumočnicků cestoval po republice a fotil portréty Romů – snažil se zmapovat průřez celou romskou komunitou. Plakáty vyvěsil na zdech po Praze a po čase je opět vyfotografoval, aby zdokumentoval reakce na kampaň obyvatel i návštěvníků – komentáře, vzkazy - i útržky, které z plakátů zbyly.

➤ VŠICHNI JSME OBĚTI (2004)

Do mediálně-vzdělávacího projektu v rámci vládní Kampaně proti rasismu, kterou v roce 2004 koordinoval vládní zmocněnec pro lidská práva Jan Jařab, se zapojila i fotbalová hvězda pražské Slavie Aduino Evandro Da Silva. Brazilský sportovec se v té době stával na českých stadionech častým terčem rasistických nadávek. Jednou z cílových skupin této části kampaně byli mimo jiné fotbaloví fanoušci a pachatelé rasově motivovaných útoků.

Projekt Všichni jsme oběti byl postaven na myšlence, že nejen lidé, kteří byli bezprostředně fyzicky napadeni nebo diskriminováni jsou obětmi rasismu, ale že jsou jimi i ti, kteří zastávají rasistické postoje

Vizuály kampaně Tolerance z roku 1997

Útočník pražské Slavie Aduino Evandro Da Silva při představení kampaně Všichni jsme oběti

➤ SPOLU PROTI RASISMU (2005)

O rok později se jednou z hlavních tváří šestého ročníku vládní kampaně stala finalistka soutěže Česká Miss, Romka Anděla Halušková, romský řidič Ivan Šaray nebo ruský herec Alexandr Minajev. Kampaň vycházela ze symboliky historických poštovních známek, na kterých se objevovaly tváře vynikajících národních osob-

Anděla Halušková, finalistka České miss 2005 před vizuálem kampaně Spolu proti rasismu

nosti nebo památné události. Součástí kampaně se stal i projekt Divadla Archa a Správy uprchlických zařízení, v jejich představeních účinkovali žadatelé o azyl – projekt měl přispět k tomu, aby veřejnost přestala negativně vnímat uprchlíky.

"Bojujeme proti rasismu tím, že si vážíme jednotlivého člověka. Nezařazujeme, neškátulkujeme, nerazítkujeme," řekl ke kampani tehdejší vládní zmocněnec pro lidská práva Svatopluk Karásek. Kampaň podpořil i tehdejší premiér Jiří Paroubek.

ČESKÁ SELEKCE (2009)

Umělecký projekt slovenské politické umělkyně Tamary Moyzes, který byl součástí ojedinělé výstavy uvedené pod názvem *The Other Kind of Blue* v galerii Václava Špály na podzim v roce 2009 jako součást filmového festivalu Mezipatra. Autorka do projektu zařadila mediálně známé osobnosti z řad příslušníků různých menšin, ať už etnické, náboženské nebo sexuální. Fotografie Lejly Abbasové, Aliho Amiriho, Jarmily Balážové, Radoslava „Gipsyho“ Bangy, Roberta Ferka, Aňi Geislerové, Jana Musila, Tomia Okamury a Yemiho A. D. s jizvami na různých částech těla symbolizovaly skutečné příběhy obětí extremismu.

Sama autorka měla ve svých osmnácti letech osobní zkušenost s fyzickým napadením pěti mužů, již sympatizovali s pravicovým extremistickým hnutím. Výstava spojovala tvorbu legendárního filmaře Dereka Jarmana a reakci na jeho dílo od českých a slovenských umělců. „Je bohužel jednoznačné, že lidská nenávist bude panovat v naší společnosti vždy. Není podstatné, kdo je nenáviděn více a kdo méně, ať už se jedná o Roma, Žida, či Afroameričana. Je důležité, aby se proti těmto postojům bojovalo,“ řekla autorka v rozhovoru pro Romano Voďi.

MY PRACUJEME (2012)

Kampaň společnosti IQ Roma servis s podtitulem „Romové pracují a chtějí pracovat“ navazuje na předcházející kampaň realizovanou v rámci projektu Ethnic Friendly zaměstnavatel Neviditelní. Projekt reaguje na situaci, kdy jsou jednotliví Romové stále nuceni čelit diskriminaci a ponižujícímu přenosu negativních kolektivních předpokladů a kdy politická uskupení extremistického či populistického ražení zneužívají Romy pro zvýšení vlastní mediální pozornosti.

Na webu mypracujeme.cz autoři seznamují širokou veřejnost s příběhy Romů, kteří jsou samostatnými a hrdými občany a jako mnozí další běžně pracují, zažívají vzestupy i pády na profesních cestách. Nosiče kampaně jako spot, plakáty, letáky či jiné předměty jsou vystavěny na paradoxech, vtipu i pragmatické argumentaci. „Je mi nesmírně líto, že nás okolnosti nutí takto „legimizovat“ něčí místo ve společnosti. Proto děkuji všem hrdým Romům, kteří nám zasílají své příběhy! Moc si jejich odvahy vážím,“ říká za autory Martin Máša.

Aňa Geislerová na vizuálu pro kampaň Česká selekce

**CIKÁN MI
VYBRAL AUTO**
PROSTĚ NEJLEPŠÍ PRODEJCE AUT V OKOLÍ

PROČ SOUDIT PŘEDČASNĚ?
TISÍCE ROMŮ NARÁŽÍ NA NEDŮVĚRU,
KTERÁ JIM BRÁNÍ ZÍSKAT PRÁCI.

mypracujeme.cz

Logos: EU, MPSV, US embassy, IQ Roma servis, ROMA SERVIS

**CIKÁN MĚ
DOSTAL DO
ŠPITÁLU**
PROSTĚ NEJRYCHLEJŠÍ SANITÁK

PROČ SOUDIT PŘEDČASNĚ?
TISÍCE ROMŮ NARÁŽÍ NA NEDŮVĚRU,
KTERÁ JIM BRÁNÍ ZÍSKAT PRÁCI.

mypracujeme.cz

Logos: EU, MPSV, US embassy, IQ Roma servis, ROMA SERVIS

ODIHR: Podporujeme romské studenty

Text a foto:
Jana Baudyšová

V říjnovém čísle *Romano vodi* jsme psali o projektu „Propagace a podpora vzdělávání za pomoci úspěšných romských osobností“. Projekt, jehož cílem bylo podpořit romské studenty – ať už informačním servisem, propojováním s možnými budoucími zaměstnavateli, zástupci místních samospráv či neziskových organizací nebo mediálně, psaním a točením o známých i méně známých romských osobnostech, vyvrcholil 15. listopadu moderovanou studentkou diskusí na téma demokracie a svoboda v pražském divadle v Korunní.

Diskusi, kterou moderovala Bára Procházková, šéfredaktorka měsíčníku *Bel Mondo*, předcházely dva workshopy – v Ostravě a v Ústí nad Labem a v neposlední řadě také pravidelná práce s dětmi na vybraných školách v Moravskoslezském a Ústeckém kraji. Se smíšenou skupinou dětí se setkával tým pedagoga, výtvarníka, romského mentora a studenti jako hosté. Kromě dobrovolné činnosti s dětmi se projekt zaměřil také na podporu zapojení studentů do aktivit občanské společnosti.

Foto 1: Workshop v Ostravě proběhl 22. října v budově radnice. Mezi účastníky byli i Lýdia Poláčková, koordinátor pro romské záležitosti Daniel Vrána, Vendula Gojová z Katedry sociální práce Ostravské univerzity nebo zástupci Poradny pro občanství, občanská a lidská práva.

Foto 2: Skupina dětí na ZŠ v Dolním Podluží pod vedením výtvarníka Martina Zacha a mentorky Marcely Surmajové vytvořila čtyři „hlavy“ – koláže na téma svoboda, demokracie, lidská práva a diskriminace.

Foto 3: V Divadle v Korunní se na diskusi sešlo téměř 140 studentů.

Foto 4: Diskusi moderovala Bára Procházková, šéfredaktorka měsíčníku *Bel Mondo*.

DALŠÍ ROMŠTÍ VYSOKOŠKOLÁCI obdrželi stipendia od REFu

Iva Hlaváčková

V pátek 8. listopadu se ve Francouzském institutu opět slavnostně předávala stipendia romským vysokoškolákům, kteří se stali úspěšnými stipendisty Romského vzdělávacího fondu (REF) pro akademický rok 2013/2014. V rámci Romského pamětního univerzitního stipendijního programu (RMUSP), který REF uděluje již čtrnáctým rokem, bylo v Česku podpořeno 38 studentů. Na českých školách studuje odhadem více než stovka Romů, za devět let fungování fondu u nás bylo rozděleno 205 stipendií. Program již čtvrtým rokem koordinuje občanské sdružení ROMEA.

„Romští studenti se nejčastěji hlásí na pedagogiku, humanitní vědy, ale také na ekonomii, medicínu a technické obory,“ přibližuje koordinátorka Iva Hlaváčková. Hlavním cílem stipendijních programů REF je skrze stipendia zvýšit vzdělanostní úroveň romské minority a působit desegregačně na vzdělávací systém ve 13 zemích střední a východní Evropy. Fond se zaměřuje právě na vysokoškoláky, protože na podporu Romů na středních a základních školách už existují různé dotační programy z ministerstva školství.

Žádost o stipendium na tento akademický rok podalo více žadatelů než v předešlém roce a to celkem 73 studentů v bakalářském, magisterském či doktorandském programu. Splnění požadavků a žádosti posuzovala Národní výběrová komise společně se zástupci REF. Uchazeči museli prokázat nejen svůj studijní průměr, ale i odhodlání ke studiu a další zkušenosti.

Program letošního předávání stipendií

studentům nabídl také dva semináře zaměřené na témata romské identity či vstupu na trh práce a hledání zaměstnání.

Možnosti a rady při hledání zaměstnání studentům přiblížily Pavla Müllerová a Hedvika Hejduková z agentury Aplaus. Se studenty debatoval předseda Výboru pro odškodnění romských obětí holocaustu Čeněk Růžička, vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví Městské části Praha 14 David Beňák nebo shift supervisor ve

společnosti CzechPak Manufacturing Emil Horvát. V odpolední části pak se stipendisty proběhla diskuse s Judit Szira, ředitelkou REF, Stanislavem Danielem a dalšími hosty, například Annou Pechovou z oddělení inkluzivního a speciálního vzdělávání MŠMT, romským koordinátorem pro Středočeský kraj Cyrilem Kokym či Kateřinou Písačkovou, koordinátorkou kampaně DOBRO. eshopu Zoot.cz.

„Program jsme sestavili tak, aby měli zúčastnění možnost získat nejen užitečné a praktické informace, které mohou následně použít ve svém dalším profesním životě, ale také šanci potkat se s dalšími úspěšnými lidmi, kteří jim mohou být motivací i užitečným kontaktem pro budoucnost. Vzdělání a schopnost uspět na trhu práce je zejména pro romskou komunitu jako celek velmi podstatné. REF stipendiem podporuje řadu studentů, kteří dokazují, že jim i jejich rodinám záleží na vzdělání, že si vyhledávají zajímavé obory a chtějí být platnou součástí české společnosti,“ řekla moderátorka setkání Jarmila Balázová, předsedkyně občanského sdružení ROMEA.

„ROMSKÝ ŽEBŘÍČEK HODNOT SE NAPROSTO NESHODUJE SE SOUČASNÝM EVROPSKÝM“

říká Zoran Tairovič, romský výtvarník, muzikant, hudební skladatel a performer žijící v Srbsku.

Inka Jurková

Věnujete se všem typům umění – malbě, kresbě, videu, skládání hudby, literatuře atd. Co je vám nejbližší?

Od roku 1986 jsem pořád maloval, asi tak 12 hodin denně, ale svojí cestu ke konceptuálnímu umění jsem našel až v roce 1999, kdy jsem zjistil, že malbou nemohu dostatečně vyjádřit všechno, co jsem potřeboval říct. V 90. letech 20. století, tedy v době války v bývalé Jugoslávii, jsem bydlel ještě s rodiči a náš dům byl na okraji města u rafinerie. Během bombardování Sarajeva spadlo na blízkou rafinerii půl milionu tun výbušnin, což samozřejmě zničilo náš dům, ve kterém zemřela moje matka. To byla chvíle, kdy jsem pochopil, že jen malováním se nevyjádřím ke všemu, co se děje ve světě. A dnes, po mnoha letech, se mi pořád potvrzuje, že není možné být umělcem a přitom se omezovat jen na jeden typ umění. Celková digitalizace a internet přinesly pochopitelně do umění nový impuls. Když jsem začal dělat konceptuální umění, bylo to něco revolučního, ale v současnosti je to naprosto normální.

Při tvorbě multimediálního/konceptuálního díla vidíte jednotlivé části od začátku dohromady jako jeden výtvar, nebo jako samostatné kusy, které pak dáváte dohromady?

Vždycky jsem maloval, ale stálo mě dost sil proniknout k divadlu, videu a tvorbě hudby, abych všemurozumělnastejně úrovni nemusel některou složku upozadovat. Postupně jsem pochopil, že všechny typy umění vycházejí ze stejných hodnot. Rozhodně neupřednostňuji umění konceptuální před jiným typem, každé je prostě jiné a každé má něco svého, ale strašně rád propojuji a synchronizuji jednotlivé části, aby z nich vzniklo něco nového a jednotného.

Na univerzitě v Novém Sadu jste studoval malbu?

Kateřina Faltýnková

Ano, dokončil jsem studium malby a managementu a v současnosti jsem doktorandem filozofie. Vždycky mě zajímala kompatibilita vědy a umění. Už jako malý jsem chtěl být vynálezcem. Ne vědcem, ale vynálezcem!

Mohl byste mi prosím říct něco víc k „Manifestu neviditelného umění“, tedy k manifestu romského umění, který jste sepsal?

Přes dvacet let se zabývám otázkami „kdo jsou Romové?“ a „jakou mají Romové roli ve světě?“. Začal jsem řešit, jestli existuje něco, co by se dalo nazvat „romským uměním“ a jestli vůbec je možné, aby existoval národ, který nemá svoje umění. A zjistil jsem, že Romové měli veliký vliv (obzvláště v 15. a 16. století) na vývoj evropského umění. Některá z celosvětově nejvýznamnějších děl vytvořili Romové. „Manifest neviditelného umění“ se právě vyjadřuje k tomu, že se o vlivu romských umělců na výtvarné umění nemluví a já požaduju, aby to umění, které je zatím ne-

viditelné a nevnímané jako romské, bylo takto definováno.

Myslíte, že se romské „neviditelné“ umění stává uměním „viditelným“?

Je velmi důležité, aby existovaly instituce, které by romské umění zviditelňovaly. Svět bohužel ještě není připraven přijmout informace o vlivu Romů na světově uznávaná díla. A bohužel ani sami Romové toho moc nevědí o svém kulturním dědictví.

Jsou tedy nějací romští umělci, které považujete za zásadní, kteří na vás měli vliv, a nebo které prostě jen obdivujete?

Ano, mnoho, například: Antonio Solario Lo Zingaro („Zingaro“ znamená „Cikán“ – pozn. red.), Andrea Solari, který vymaloval část milánské katedrály, Caravaggio, expresionista Otto Mueller, Pablo Picasso, Salvador

Dalí... Je zajímavé, že velké technologické výzkumy inspirovaly proměny v umění. A byli to právě Romové, kdo přinášel nové impulsy.

Jsou i nějací současní romští umělci, kteří vás oslovují?

Na jedné straně třeba Bob Wilson z New Yorku, který dělá hypermoderní divadlo a na straně druhé Marina Abramović, jejíž dílo je v současnosti neavantgardní a snad by se dokonce dalo označit za tradiční. Myslím si, že v dnešní době se už umění nedá dělit podle typu do skupin a moderní tvorba už nemá ani snahu ani sílu se někam probíjet. V roce 2000 proběhlo bienále, na kterém většina umělců odhodila pózu, kterou do té doby měla, a z umění se vlastně stal tržní artefakt. Pokaždé, když v Evropě nastane nějaká krize, v tu samou chvíli se objeví nový mechanismus, jak ty „ospalé“ lidi zbucovat, a to jak ekonomicky, tak v umění.

Pod sérií vašich děl na jedné webové stránce jsem objevila komentář, že „promlouvají k romským srdcím“. Může existovat i neromský umělec, který je schopen skrze svou tvorbu promlouvat obecně k Romům nebo je fakt, že jste Rom, zásadní?

Být Romem je stav ducha a ne jen nějaký biologický fakt. Svět, respektive lidstvo se dělí na dvě poloviny – jedna vychází z merkantilismu, je tedy zaměřená na obchod a celkově ekonomii a peníze považuje za náboženství. Druhá polovina je spirituální a hledá transcendentno, což se nachází také v umění. Společnosti zaměřené pouze na ekonomickou stránku života vždy skončily jako autokratické, na rozdíl od společností duchovních, které vedou k demokracii.

Kam byste v tomto rozdělení zařadil Romy?

Romové se vždy odlišovali od zbytku společnosti, a proto i jejich rozdělení je jiné. Bylo období, které by se dalo nazvat „zlatou érou romského umění“, které trvalo do druhé poloviny 15. století, tedy do vynálezu knihtisku Johannesem Gutenbergem. Druhá část se počítá od doby, kterou doprovází úpadek. Málo lidí ví, že zrovna Česko bylo svědkem romského umění, protože zde v 16. a 17. století žilo hodně Romů-umělců, i když v té době nebyla jejich činnost považována za umění, ale za živnost. Romové byli součástí uměleckých dílen a všichni o nich věděli. Právě do vzniku knihtisku byli Romové takové „vlastovky gramotnosti“, protože předtím se lidé učili pomocí obrazů a Romové mají výbornou vizuální paměť. Romové sami byli autoři některých obrazů, podle kterých se učilo, ale po vynálezu knihtisku přišli Romové i o tuto práci. Po vzniku knihtisku už nemuseli lidé chodit tolik do kostela, protože si Bibli mohli číst doma. A v tu chvíli začala nová éra, kdy jsou vědomosti předávány na základě textů. Bohužel tato změna nevratně zničila postavení Romů.

Jak jste k těmhle informacím přišel?

Je to téma mé dizertační práce. Romský systém hodnot se naprosto neshoduje se současným evropským žebříčkem. Je důležité pohlížet na Romy nejen skrze naše vlastní (tedy evropské) názory, ale také skrz jejich, jinak se nic nezmění. Odlišnostmi kultur se zabývalo už mnoho filozofů – například Martin Heidegger a Karl Jaspers, a když jsem nabídl, že se v doktorské práci budu tímto tématem zabývat, dostal jsem, nejen od své univerzity, ale také od francouzské Sorbony a ruské Lomonosovy, hodně prostoru pro vědecký výzkum.

BÝT ROMEM JE STAV DUCHA A NE JEN NĚJAKÝ BIOLOGICKÝ FAKT...

Chtěla bych se zeptat na pár vašich projektů. Můžeme začít od opery Invisible Gipsy, kterou jste uvedl na festivalu Khamoro 2010. Nebyla to úplně klasická opera. Jaký byl proces skládání hudby a jak jste přišel na ten minimalistický styl kostýmů a masek jednotlivých vystupujících?

Jak jste viděla, všichni vystupující měli pomalované obličejy. To je technika, kterou rád používám u hudebních projektů. Chci tím vyjádřit převlékání se do cizí kůže, napodobování, jsou to vlastně takové mimikry. Romové se bojí ukazovat, kdo jsou. Mohou to být politici, umělci, vědci, je to jedno a všichni občas zakryjí, že jsou Romové, čemuž se nemůžeme divit, je to pochopitelné.

Jaká hudba vás oslovuje?

Kromě klasické hudby, například od skladatele Igora Stravinského, mám moc rád jazz a gypsy jazz. Velice také obdivuji různé hudebníky, kteří právě klasiku s jazzem, flamenkem, tradiční romskou hudbou a dalšími

styly, propojují. Je to třeba výborný pianista Michel Camilo nebo zpěvák flamenka Diego El Cigala. A tady se zase vracíme k těm „neviditelným“ Romům. Je opravdu mnoho umělců, kteří byli Romové, ale neví se to o nich, příkladem je takový Elvis Presley. Naštěstí v současnosti přibývá lidí, kteří veřejně deklarují, že jsou Romové.

A chtěl bych zdůraznit, že romská hudba nikdy nenapodobuje! Možná různé styly spojuje, ale nekopíruje. Také je zajímavé, že Romové vždy vystupovali v operách a v literatuře v roli romantických postav; vždyť kouknete se na Carmen, na Violettu v Traviatě, na díla Honoré de Balzaca. Je překvapivé, kolik Romů ovlivnilo různé národní kultury.

Na Khamoro 2013 jste přijel s plánem na vytvoření obřího dortu. Můžete nám o tom něco říct?

Začal jsem přemýšlet, jestli se něco se zlepšilo od roku 2005, tedy od začátku Dekády romské inkluze. Lobbuji za uznání nových priorit, které vyjadřují právě tímto Dortem Mandala. Představuji základní čtyři priority, které jsou symbolizovány čtyřmi vrstvami toho dortu – je to bydlení, vzdělávání, zdravotnictví a práce. A piškotový základ představuje lidská práva. Já věřím, že „neviditelná“ lidská práva se dají nahradit kulturou a doufám, že novým korpusem bude v budoucnosti právě umění. Kromě dortu je součástí projektu labyrint, kterým se budete dostávat k dortu, a který znázorňuje, jak těžce se člověk dostává ke sladkému životu („Dolce Vita“). Labyrintem se pak zase vychází ven. Celá expozice má ukázat, že Romové nemají stejné možnosti dostat se ke sladkému, dobrému životu.

Jeden z vašich nejslavnějších projektů bylo vymalování vesnice Bodvalenko.

Nebyl to můj nápad, ale přišla s tím Eszter Pásztor z Maďarska a jako hlavního sponzora získala Erste Bank, která mě k projektu pozvala. Za mediálního partnera máme Albert Hall v Londýně, což je zábavné, protože majitel domu, který jsem pomalovával já, se jmenuje Albert. 2. června 2012 jsme otevřeli ve vesnici Bodvalenko výstavu a také začaly oslavy šedesátí let od korunovace současně anglické královny Alžběty. A mezi prvními gratulanty byl právě Albert z Bodvalenka s rodinou!

Smysl celého projektu bylo pozvat turisty do této vesnice?

Ano, přesně tak, což se nám podařilo. Zjistili jsme, že kultura a umění může být motorem lokálního ekonomického rozvoje.

Slyšela jsem vaši krásnou skladbu „Gypsy prayer for the south“ [Cikánská modlitba za jih]. Co znamená to „za jih“?

Pochopil jsem, že každý stát má svůj jih a ten je vždy problematičtější než sever. Postupně jsem k této skladbě vytvořil celý muzikál, který se jmenuje podle titulní písně, respektive modlitby, která je prosbou za neklidná místa celého světa...

„SVOBODA JE, KDYŽ...“

Jana Baudyšová

Na sedmnáctého listopadu devatenáct set osmdesát devět si vzpomínám, jako by to bylo včera. Bylo mi šest a zatímco naši cinkali svazkem klíčů na Václaváku, u nás doma se schylovalo k velkému dobrodružství. Hlídal nás totiž děda. A to byl lístek do světa, v nichž se bortily kontury všech atosenesmí, atosenedělá, s noblesou zavládala úplně jiná pravidla, a navíc – byli jste svobodní.

Děda nám totiž slíbil, že si opečeme buřta. Mraky si odřely břicha o rozoraná pole, kouř ohňů se smíchal s vůní tlejícího listí a spolu s ladovskými pasáčkami na pohlednicích, co si hřejou prokřehlé prsty nad plameny a blížícím se soumrakem to v dětské duši způsobilo výbuch touhy – přiběhnout k ohni a zahřát se. A napíchnout na klacek špekáček a pozorovat jiskry. A nepřestávat snít. Za okny paneláku.

Jenže co děda slíbil, to se taky stalo. Revoluci jsme oslavili s buřtem na vidličce nad plamenem plynového sporáku. Prostě dodržel slovo.

Taky si vzpomínám, jak se naši stali slavní

pro značnou část stodůleckého sídliště. V té vratké době před převrácením se totiž jednoho večera naváli o pár vchodů dál u Pepíka Havla, archeologa a někdejšího rozhlasáka a když se nad ráno vraceli domů, jali se nadšeně a ne zrovna potichu projevovat Pepíkovi vděčnost – „Ať žije Havel!“ a taky „Havel na hrad!“ Po nějaké době se jich sousedi začínali chodit tajuplně ptát: „Jak jste to už tenkrát věděli?“

A když Marta zpívala na balkoně nad přeplněným náměstím Modlitbu pro Martu a všichni ti lidé s vlnkami a slzami dojetí se kupodivu vešli i na miniaturní obrazovku naší první barevné televize, ne, že bychom se s bráchou přestali rvát o kostky lega a rozbíjet si lodě v námořních bitvách, ale bylo poznat, že se mezi dospělými děje něco vážného.

Pouta povolila a nad krajinou se zamlženými rány se rozprostřela svoboda. Havel Václav se přestěhoval na Hrad a strýc Pepa dál bydlel o pár vchodů vedle. Taky povolily fronty na banány, takže když jsme se jako správně tvrdohlaví spratečkové vztekali, že je papat nebudeme, nemělo to na rodiče tak zraňující dopad, jako když jsme ten žlutý zázrak odmít-

li po třech promrzlých hodinách přešlapávání před obchodem.

Za pár let jsme si mezi sebe se Slováci položili hranici a najednou jsme byli hrozně samostatní. Z osnov a učebnic dávno vymizeli zemědělci a pionýři, napříč předměty se v nich skloňovala demokracie a pravidelně nás ve slohu přepadávala úloha „Svoboda je, když...“.

Takže. Třeba. Svoboda je, když se můžete rozhodovat a jednat podle svojí vůle. Když máte možnost volby. A když za svoje volby nesete zodpovědnost. Ale není to jen tak. Svoboda je pojem, o kterém se dají popsat kilometry papíru. A to se taky stalo. Ke svobodě můžeme být i odsouzeni, píše Sartre. Nietzsche zas říká, že svoboda může být od něčeho a k něčemu. Svoboda je taky vnitřní – a o tom zas rádi dumali třeba stoikové. A když se tak v duchu toulám mezi vjemy z doby, kdy to na ulicích a v srdcích měst vřelo a tisíce hrdel skandovalo právě tohle slovo, pokaždé podtržené chomáčkem páry ve studeném vzduchu a v rozjásaném opojení z lepších zítřků – myslím na to, že uběhlo skoro čtvrt století a zase se příkradl listopad a zase se nedá nemyslet na to, co kdysi napsal Georg Simmel. Napsal, že naše doba je vcelku jistě svobodnější než kterákoliv dřívější, a přece má z této svobody tak malou radost.

Ne, že bych neměla ze svobody radost. Naopak. Někdy si dokonce myslím, že bychom si jí měli mnohem víc vážit. Ne z pocitu, že si jí vážíme málo, ale z pocitu, že bychom si jí měli vážit ještě víc. Jsou ale chvíle, kdy umí zamrazit. Třeba, když v terezínské hospodě posedává kluk v náckovské mikině. Na dohled od hradeb bývalého židovského ghetta. Nebo když vám nepronajmou byt nebo vám nedají místo, protože jste černí, a pak proti vám pochodují s nápisem Cikáni do práce.

Jasně, že na to mají právo. A mají i lístek do světa, v nichž se bortí kontury spousty atosenesmí, atosenedělá, s noblesou panují úplně jiná pravidla a navíc – jsou svobodní. A to se může. Rozhodnout se podle své vůle a vybrat si možnost. Jen by se nemělo pro svobodu svou zapomínat na svobodu druhých. Aby pak někteří nebyli svobodnější než jiní, co jsou svobodní. Protože *to* se nesmí. *To* se nedělá.

Herečka Aňa Geislerová na vizuálu kampaně Česká Selekce. Představovala skutečnou postavu M. Y., která se v Židovském městě v Praze stala terčem útoku tří ultrapravicových extremistů.

Foto: Michal Šajmír

MÁME ZA SEBOU DALŠÍ ROK,
A JE TU OPĚT 17. LISTOPAD

A ZATÍM CO SE
V MYŠLENKÁCH
VRACÍ K ONOMU
OSUDNÉMU DNI
ROKU 1989...

K JEHO UŠÍM SE
DONESE PODIVNÝ
HLASITÝ KRÍK...

TOMÁŠ VANDAS
A JEHO VĚRNÍ
Z DSSS SE ROZHODLI
ZNEUŽÍT TENTO SVÁTEK
PRO SVÉ CÍLE...

JENŽE TENTOKRÁT SE PŘEPOČÍTALI!

POSTAVILA SE JIM PŘESILA ODDÍRCŮ S JASNÝM VZKAZEM:
NENECHÁME VÁS ZNEUŽÍVAT VŠEČHO, CO SE VÁM ZACHCE
A 17. LISTOPAD UŽ VŮBEC NE!